

BEHEERSPLAN DORPSKERN WESPELAAR

GEMEENTE HAACHT

Naam van het onroerend erfgoed : Beheersplan dorpskern Wespelaar

Ligging: Haacht, deelgemeente Wespelaar, dorpskern afgebakend door de Grote Baan van nummer 55 tot en met nummer 75 aan de oneven zijde en de kerk zonder nummer en nummer 44 aan de even zijde van de Grote Baan en verder Nieuwstraat nummer 1.

Beschermingsbesluit :

Besluit nr. 5530 (30/3/2017) : Bescherming als dorpsgezicht van de dorpskern van Wespelaar te Haacht

Beheersplan opgemaakt door:

Winar

Provinciebaan 20

3110 Rotselaar

Opdrachtgever : Gemeente Haacht

Datum ter goedkeuring ingediend: 6/12/2018

INHOUDSTAFEL

1. Identificatie en afbakening van het onroerend erfgoed.....	pg 2
2. Historische nota met bijlagen.....	pg 9
3. Inventaris van de erfgoedelementen	pg 23
Inventaris van de erfgoedelementen : bijlagen.....	
4. Beschrijving van de erfgoedwaarden	pg 47
5. Visie op toekomstig beheer.....	pg 51
6. Opsomming en verantwoording van de beheersmaatregelen.....	pg 55
7. Voorstel van opvolging en evaluatie.....	pg 61
8. Bijlagen en literatuurlijst	pg 65

1. IDENTIFICATIE en AFBAKENING van het onroerend erfgoed

1.1 Doel van het beheersplan

De aanleiding voor dit beheersplan was de bescherming van een deel van de dorpskern als beschermd dorpsgezicht.

Het beheersplan heeft volgende doelstellingen:

- een geïntegreerde visie ontwikkelen op het erfgoedpatrimonium binnen de dorpskern
- het aangeven van maatregelen voor onderhoud, herstel en herwaardering van het bestaande patrimonium.

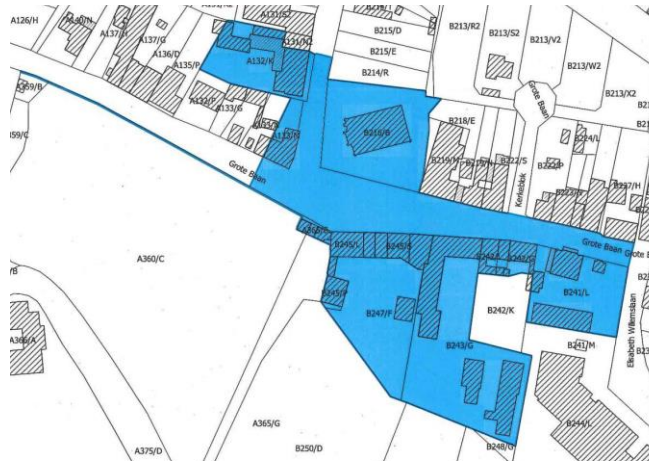
1.2 Identificatie en grafische afbakening

De gemeente Wespelaar is sinds 1977 een deelgemeente van Haacht en ligt net buiten de driehoek Mechelen-Leuven-Brussel, in het noordoosten van de provincie Vlaams-Brabant.

Wespelaar wordt aan de noordkant begrensd door de Leibeek en aan de oostgrens door de deelgemeente Wakkerzeel. Het kanaal Leuven-Mechelen vormt samen met Tildonk de zuidgrens. Aan de westzijde grenst het industriepark van Kampenhout en verder een deel van Buken en Boortmeerbeek.

De deelgemeente Wespelaar is 534 ha groot en is een overwegend groene gemeente. De gewestplanbestemming is woongebied met uitzondering van het kasteeldomein (Grote baan 65-75 en een deel zonder nummer) dat gelegen is in parkgebied.

Wespelaar staat van oudsher bekend als een kasteeldorp. Een groot deel van de oppervlakte van het dorp wordt inderdaad ingenomen door de kasteelsite. Deze site is gelegen achter het poortgebouw nr. 75 ten zuiden van het dorp. De kasteelsite is toegankelijk via het poortgebouw aan de Grote Baan.

Figuur 1 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be>

Figuur 2 : <https://besluiten.onroenderfgoed.be/besluiten/14410/bestanden/17223> : gegeoreferereerd

De afbakening van het dorpsgezicht, hierboven op de plannen in het lichtblauw aangeduid, bepaalt de contouren waarbinnen dit beheersplan werd beschreven. Het plangebied omvat het beschermde dorpsgezicht inclusief het bouwkundig erfgoed dat vermeld wordt in de inventaris bouwkundig erfgoed met name :

- de eeuweestboom (ID 302531)
- de parochiekerk Sint-Hubertus en Sint-Lucia Grote baan (ID 41871)
- de dorpswoningen op de Grote Baan 44, 57, 63 en 71 (ID 41874)
- het oude gemeentehuis Grote Baan 55 (ID 216652)
- het woonhuis achterin de poortingang van de kasteelsite, woonhuis van 1739 Grote Baan 73 (ID 41873)
- de poortingang en de muur van de kasteelsite (ID 41872) .

Andere woningen die niet op de vastgestelde lijst staan maar wel in het dorpsgezicht liggen : Grote Baan nummers 59, 61, 65 en 67.

1.3. Juridisch kader (inclusief vastgesteld erfgoed) : schematisch overzicht

De gebouwen, de percelen, de memorialsteen en de herdenkingsboom die in het beheersplan worden behandeld, zijn in onderstaande tabel weergegeven.

De percelen worden steeds in hun volledige grootte opgenomen in een dorpsgezicht en aldus ook in dit beheersplan.

Erfgoed- element	Relict ID	Type erfgoed	Kadastrale afdeling:	Status Onroerend Erfgoed
1	15078	Dorpskom Wespelaar:	<u>Nieuwstraat nr. 1</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0132/00K000 <u>Nieuwstraat nr. 1</u> : gebouwen achterin HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0132/00K000 <u>Grote Baan z.n.</u> : kerk HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0216/00B000 <u>Grote Baan 44</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0133/00M000 <u>Grote Baan 75</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0365/00E000 <u>Grote Baan 73</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A perceel: 0245/00P000 <u>Grote Baan 71</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0245/00L000 <u>Grote Baan 69</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B	Beschermd als dorpsgezicht Besluit nr. 5530

			Perceel: 0245/00K000 <u>Grote Baan 67 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0245/00R000 <u>Grote Baan 65 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0245/00S000 <u>Grote Baan :</u> binnengebied met gebouw achter 65-71 HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0247/00F000 <u>Grote Baan 63 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0243/00G000 <u>Grote Baan :</u> gebouwen in het binnengebied achter 63 : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0243/00G000 <u>Grote Baan 61 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0242/00L000 <u>Grote Baan 59 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0242/00H000 <u>Grote Baan 57 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0242/00G000 <u>Grote Baan 55 :</u> HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0241/00L000 <u>Grote Baan</u> z.nr : fritkot HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/	
--	--	--	---	--

			Kadastrale sectie: B Perceel: 0241/00L000 <u>Grote Baan z.nr</u> : gebouwen naast en achter nr. 55 : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0241/00L000	
2	30253 1	Eeuwfeestboom	HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0216/00B000	Maakt deel uit van het beschermd als dorpsgezicht Besluit nr. 5530
3	/	Memorial Steen	HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0216/00B000	Maakt deel uit van het beschermd als dorpsgezicht Besluit nr. 5530
4	/	Calvarie	HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0216/00B000	Maakt deel uit van het beschermd als dorpsgezicht Besluit nr. 5530
PANDEN DIE IN HET BESCHERMD DORPSGEZICHT LIGGEN EN OP DE VASTGESTELDE LIJST STAAN				
5	41871	Kerk Sint Lucia en Sint Hubertus	<u>Grote Baan z.n.</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0216/00B000	Vastgestelde lijst 5/10/2009
6	41874	Dorpswoningen	<u>Grote Baan 44</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0133/00M000 <u>Grote Baan 57</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0242/00G000 <u>Grote Baan 63</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0243/00G000 <u>Grote Baan 71</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0245/00L000	Vastgestelde lijst 5/10/2009
7	21665 2	Voormalig gemeente- huis en achterliggend schoolgebouw	<u>Grote Baan 55</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0241/00L000	Vastgestelde lijst 11/12/2014
8	41873	Woonhuis	<u>Grote Baan 73</u> : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A	Vastgestelde lijst 5/10/2009

			Perceel: 0245/00P000	
9	41872	Kasteelpark met oranjerie en tempel	Grote Baan 75 : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0365/00E000	Vastgestelde lijst 5/10/2009 Opgelet : enkel het toegangsgebouw en de kasteelmuur zijn opgenomen in het dorpsgezicht.
10	/	Voormalige meisjesschool	Nieuwstraat nr. 1 HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: A Perceel: 0132/00K000	/
PANDEN DIE GEEN ERFGOEDWAARDE BEZITTEN MAAR IN HET DORPSGEZICHT ZITTEN				
		Fritkot	Grote Baan 55 : HAACHT 3 AFD/WESPELAAR/ Kadastrale sectie: B Perceel: 0241/00L000	

2. HISTORISCHE NOTA

2.1. Methodiek

Dit beheersplan werd opgesteld op basis van veldonderzoek, historische studie en onderzoek van iconografische bronnen. Van elk pand werd de bestaande toestand onderzocht en beschreven. Daarnaast werd tevens de omgeving bekeken. Cartografisch werden de volgende kaarten geraadpleegd :

- de Villaretkaart (1745-1748)
- de Ferrariskaart (1771-1777)
- een kaart uit een handschrift van Wespelaar
- de Atlas van de Buurtwegen (1843)
- de Popp-kaart (ca. 1860)

Een andere bron vormde het onderzoek van postkaarten. Dit liet toe de evolutie van de panden vanaf ca. 1900 beter te reconstrueren.

Al deze bronnen gaven een zicht op de ontwikkeling van de dorpskern in tijd en ruimte en leverde voldoende informatie om de evolutie van de diverse panden te achterhalen. Het vormde tevens een belangrijke informatiebron voor het duiden van de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen.

2.2. Situering panden

nr 44 : hoeve Wildeman met hierover de kerk zonder nummer, Grote Baan

nr 1 : meisjesschool, Nieuwstraat

nr 71 : voormalige hoeve “ de Sterre”, Grote Baan

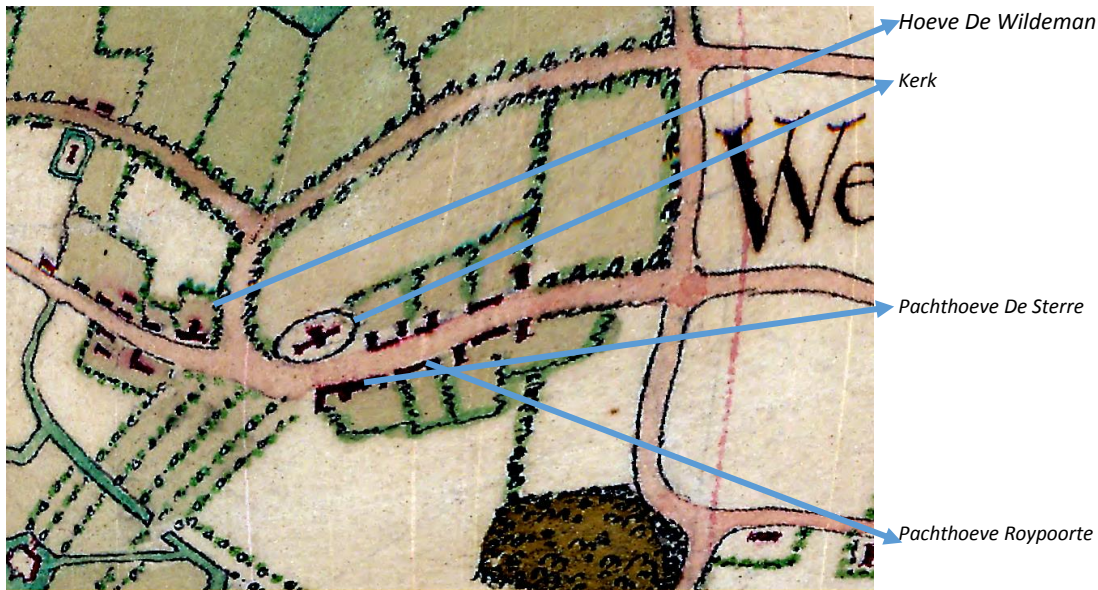
nr 63 : voormalige hoeve “de Roypoorte”, Grote Baan

nr 55 : voormalige gemeentehuis, Grote Baan

Figuur 3 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed:

<https://geo.onroerenderfgoed.be/#profiel=rechtsgevolgen&zoom=18&lat=6614115.166773372&lon=515995.92257476755>

2.3. Chronologisch overzicht van het cartografisch materiaal en het beeldmateriaal

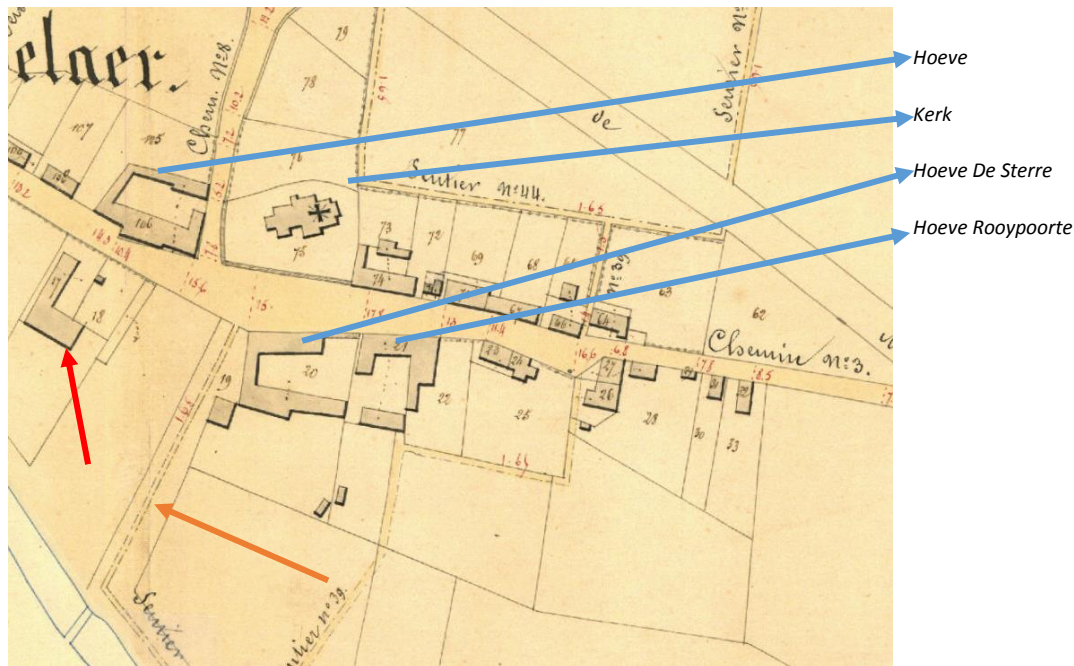
Figuur 4 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be> : Villaretkaart (1745-1748)

De Villaretkaart (figuur 4) geeft de dorpsstructuur uit de eerste helft van de 18de eeuw weer. Er was vrij veel open ruimte in het centrum, ten noorden en ten zuiden achter de gebouwen. Dit bebouwingspatroon is vandaag nog zeer goed herkenbaar.

Figuur 5 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be> : kaart Ferraris 1777

Op de Ferrariskaart is het overwegend groene dorp met de kerk, de hoeve de Wildeman en de pachthoeves “De Sterre” en “Roode Poorte” van het kasteel ten zuiden van de weg weergegeven.

Figuur 6: Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be> : Atlas der Buurtwegen (1841)

Op de Atlas der Buurtwegen is “Sentier nr 43”(oranje pijl langs stippellijn op figuur 5) aangeduid die door de kasteelsite liep en courant werd gebruikt als verbinding tussen de kerk en de Vaart. Op perceel 17 en 18 (rode pijl op figuur 5) stond een L-vormig pand en een klein pand, ter hoogte van de huidige metalen toegangspoort aan de kasteelsmuur. Deze panden werden afgebroken. Aan de overzijde, op de kaart aangeduid met nr 106, ligt het pand de Wildeman, toenmalig een grote vierkanthoeve waarvan de schuur een deel van de weg innam.

Figuur 7 Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be> Luchtfoto uit 1971

Figuur 8 Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be> Luchtfoto uit 2016

2.4. Tabel met historisch schematisch overzicht

De relevante historische feiten omtrent het dorpsgezicht worden eerst in een tabel weergegeven. In de bijlagen wordt er thematisch verder op ingegaan. Voor het opstellen van de tabel en de tekst werd rijkkelijk geput uit het boek van R. Casteels “800 jaar domein de Spoelberch te Wespelaar “ (1997) en uit de vele artikels over Wespelaar uit het tijdschrift Hogt, van de Heemkundige Kring van Haacht.

Data	Wie /Wat	Relevantie
Middeleeuwen	Verklaring “Wespelaar”	Verwijzing naar de Leibeek.
12 ^{de} - 13 ^{de} eeuw	Adellijke familie de Wisplaer	Woonden in een donjon bovenop een motte op de kasteelsite. Vanaf de 13 ^{de} eeuw stond de Sint-Hubertusparochie onder controle van de abdij van Sint-Bernardus te Hemiksem (door introductie van Lambertus van Wespelaar).
12 ^{de} - 14 ^{de} eeuw	Kasteelbewoners	Waren tiendenbezitters : verplicht onderhoud van de kerk en de pastorie.
15 ^{de} - 18 ^{de} eeuw	Eigenaars van de Heerlijkheid Wespelaar	Bezaten o.a. het recht om een meier- soort van burgemeester - aan te stellen, om gebruik te maken van het kasteel en om alle “beneficiën die niet aan de pastoor toebehoren” te innen.
1474	Jan van Erpe : oprichting Sint-Sebastiaansgilde	Vorming boogschutters als een soort burgerwacht.
16 ^{de} eeuw	De familie de Carondelet	Stichtten een kapelanie verbonden aan de kerk. Grafplaat aanwezig in het portaal van de kerk van Wespelaar.
1644		Wespelaar wordt een volwaardige zelfstandigheid.
1686	Jean-Baptiste, markies van Spinola	Eerste opsomming van de onroerende eigendommen bij de verkoop van de kasteelsite o.a. : het kasteel, de Ruygmolen, enkele hoeves.
17 ^{de} eeuw		Bouw pastorie. De gracht van de pastorij is via een beek verbonden met de gracht van het kasteel. Zowel de kasteelheer, de pastoor als de schepenen mochten cijns vragen op het bier.
17 ^{de} - 18 ^{de} eeuw	Familie Muls	Talrijk vertegenwoordigd in de Wespelaarse dorpsgemeenschap zoals een meier en schepen. Nicolas Muls (gestorven in 1713) en echtgenote Catharina Stootens (gestorven op 30/9/1748) zijn in de kerk begraven alsook een zekere P. Muls en zijn echtgenote, Anna Mommaerts.
1730	Aanleg nieuwe steenweg	Volgde een ander traject dan de toenmalig veel gebruikte verbindingsweg waardoor de inwoners van Wespelaar de rechtstreekse verbinding verloren naar Leuven en naar Mechelen.
1735 tot 1784	Familie Proli, kasteelbewoners	Spande tevergeefs een 20-jarig proces tegen de stad Leuven aan daar zij hun inkomsten zagen verloren gaan van hun Ruygmolen door aanleg van de Vaart. De lanen en dreven van hun heerlijkheid werden nu gebruikt om een andere molen en later de brug in Tildonk te bereiken. Deze weg, de zogenaamde “avenue du canal”, liep vanaf de kerk door de site naar de Vaart. Deze weg werd afgesloten door vrouw Proli in 1767. Grafsteen van de familie Proli in het kerkportaal.
1750	Guillaume Muls	Laatste meier van de heerlijkheid Wespelaar. Grote Baan 44 : bouw van een hoevecomplex waar er tevens een tiendenschuur en een soort van administratief centrum huisde. Perceel van de latere meisjesschol behoorde hem toe.
1751-1752	Aanleg van de Vaart	Droom van de Leuvense brouwers, o.a. Artoisfamilie.

1784-1796	Jean-Joseph Walckiers de Gammerages, aankoop kasteelsite	Uitvoerig beschreven in de notarisakte van 1784. Hoeves “De Sterre” en de “Roode Poorte” maakten nog steeds deel uit van de verkoop. Verkoop Ruygmolen in 1789 .
1793-1795	Frans Bewind	Uitgeweken Franse kloosterzusters komen naar Wespelaar en zullen later lesgeven in de meisjesschool. Afschaffing cijnsgoederen.
1795-1831	Jean Francois Muls	Zoon van Guillaume, bestuurt in deze periode de gemeente Wespelaar onder de Franse bezetting (1795-1815) als “agent municipale” en daarna als “maire” en nog later tijdens de Hollandse periode (1815-1830) als burgemeester. Zijn broer Guillielmus woonde in het pand De Wildeman.
1796	Leonardus Artois	Afkomstig uit een Leuvense brouwersfamilie. Aankoop kasteelsite op aanraden van de vriend des huizes nl. kannunik M. Verlat, die zelf de site voordien al 12 jaar huurde. Bij verkoop waren de twee pachthoven er nog steeds bij. Grafplaat voor familie Artois in de buitenmuur van het koor van de kerk.
1814	Johanna-Maria Artois echtgenote van Jan-Baptist Plasschaert , burgemeester van Leuven	Huwelijkscontract. Mevr. Artois mocht na haar huwelijk het beroep van brouwer verder blijven uitoefenen wat vrij uniek was in deze periode voor een gehuwde vrouw.
1837	Leonardus J.G. Muls	Zoon van Guillielmus, betreft na de dood van zijn vader hoeve de Wildeman. Hij was na de kasteelheer de grootste grondeigenaar. Hij bezat midden de 19 ^{de} eeuw vijf woningen.
1830-1837	Vaartschuit van Leuven naar Wespelaar	Mogelijkheid tot bezoek van de kasteelsite en zijn omgeving. Het kasteel was tot 1864 een belangrijke trekpleister.
	Aanleg spoorlijn Leuven-Mechelen	Inwoners konden (terug) snel naar Leuven, (en verder door naar Brussel, Tienen en Luik) en naar Mechelen . Ontstaan ontwikkeling industrie rond het station. Waarschijnlijk de oorzaak dat het dorp zich van de Neerstraat meer in oostelijke richting langs de Grote Baan begon te ontwikkelen.
1845-1846	Kasseien van de Grote Baan	Veranderde het uitzicht van de dorpskom.
1840 tot 1868	Albert Marnef	Hij leidde mee de brouwerij, was een neef van M. Verlat, raadsheer van de familie Artois. Hij stelde in 1862 grond en een gift ter beschikking voor de vergroting van de kerk met twee zijbeuken op voorwaarde dat het bestaande familiegrafmonument Artois-Plasschaert op het kerkhof zou gerespecteerd worden. Verder kreeg hij van de parochie in de nieuwe aanbouw een lokaal met eigen ingang aan de linkerzijde van het koor(nu berging). De kasteelbewoners gebruikten deze privéruimte tot in het midden van de 20 ^{ste} eeuw. Dit versterkte de band tussen de kerk en het kasteeldomein. Zo kwamen ze ook telkens langs het familiegraf. Marnef investeerde verder in de verfraaiing van het kerkinterieur. Zo kreeg hij de toelating om in het koor van de kerk , aan weerszijden van het hoofdaltaar, twee witmarmeren monumenten op te richten. Het ene ter nagedachtenis van zijn dochter Jenny en het andere opgedragen aan Johanna –Maria Artois van wie hij de kasteelsite erfde. Marnef was ook burgemeester van Wespelaar van 1867 tot 1894. Hij bood de gemeente financiële steun bij het kasseien van de Grote Baan. Hij legde een aanlegsteiger achter zijn kasteelsite aan bij de Vaart aan voor het lossen van de bieren Artois Stèle voor hem en zijn echtgenote aan de buitenmuur van het koor.

1872	Bouw gemeentehuis	Door architect Van Arenbergh. Het pand huisvestte drie functies : een schoolgebouw, een woning voor de onderwijzer en een lokaal voor het secretariaat van de gemeente. Men wou gebruik maken van de “Wespelaarse steen” gemaakt uit klei van de kasteelsite doch deze stenen waren van inferieure kwaliteit en zodoende diende men over te gaan tot de Boomse steen. De architect was Louis Van Arenbergh die tevens de idealiserende restauratie en uitbreiding van de pastorie uittekende.
1874	Petrus J. Muls	Petrus, zoon van Leonardus Muls bewoont de hoeve, Grote Baan 44. In 1887 wordt het pand bewoond door zijn oudste dochter Françoise. Zij huwt met Jacobus Raets. Hun zoon koopt op zijn beurt het huis van zijn tante Stephanie Muls. De huidige bewoonster, anno 2017 , is de dochter van Jacobus.
1874	Stephanie Muls	Erft o.a. de herenwoning en bijhorende achterliggende gronden, het huidige nr 50 van de Grote Baan.
1867-1894	Edmond Willems	Burgemeester van 1867 tot 1894. Liet nieuw kasteel bouwen door architect H. Beyaert. Deze ontwierp ook het nog bewaarde hekwerk van de toegangsbrug naar het kasteel. Onder zijn beleid besloot de gemeenteraad tot de bouw van een gemeentehuis in 1872. In 1887 afbraak van de hoeve “Den horen” gelegen ter hoogte van de huidige metalen poort (zie ook figuur 5). Grafplaat in de buitenmuur van het koor van de kerk.
1895	Dochter Willems erft domein, huwt met Adolphe de Spoelberch	De eerste van de generatie de Spoelberch die op de kasteelsite kwam wonen.
1896	Plannen voor uitbreiding gemeenteschool/ gemeentehuis	Worden uiteindelijk niet uitgevoerd door bouw meisjesschool in de Nieuwstraat.
1905	Stephanie Muls	De woning Grote Baan nr 50 en de bijhorende gronden worden aan pastoor Van Segveldt verkocht. Op de achterliggende gronden, in de Nieuwstraat, wordt in 1905 de meisjesschool opgericht. In het huis aan de Grote Baan woonden de uitgeweken Franse zusters die later les zouden geven in de nieuwe school. Deze woning wordt in 1914 aan de zusters Ursulinen in Tildonk verkocht.
1922	Guillaume de Spoelberch (1874-1947)	Erft de kasteelsite en breidt de site uit door verschillende grondaankopen. 1924 : bouw van een conciërgewoning, een poortgebouw en een muur, aanplanting van bomen. Burgemeester van 1933 tot 1947, was ook vertegenwoordigd in de groenteconservenfabriek La Corbeille. Beslist in 1937 voor aanleg nieuw kerkhof, aanleg hiervan in 1939 door architect A. De Nef.
1928	Toch uitbreiding gemeenteschool/ gemeentehuis	Er wordt achter het gemeentehuis een nieuwe school gebouwd in 1932-1933 op de plaats van het 19 ^{de} eeuwse schoolgebouw . In 1945 komt er een volledige nieuwe school in de E.Willemslaan.
1930	Planten eeuwfeestboom	
1933 tot 1946	Leopold Feyer	<i>Burgemeester, baatte samen met zijn echtgenote het paviljoen voor bezoekers van de kasteelsite uit van het domein de Spoelberch aan de Vaart.</i>
1941	Werner de Spoelberch (1902-1987)	Verhuurt kasteel aan KSA Brabant en Antwerpen van 1944 tot 1954. 1954 : afbraak kasteel gebouwd door Beyaert en bouw van landhuis waar hij zelf kwam wonen.

1950		Herinrichting en aanleg dorpsplein met de Grote Baan.
1952		De Grote Baan wordt verbreed en geasfalteerd.
1956	<i>Memoriaalsteen</i>	
1958		Opruiming voorzijde kerkhof rond de kerk en in 1959 beplanting.
<i>Vanaf 1960</i>		Dorpskom wordt naadloos opgenomen in de lintbebouwing vanuit Mechelen waardoor de pastorie nog meer van de dorpskern wordt afgesloten en de historische dorpskern verkleind wordt.
1963		Opruiming achterzijde kerkhof rond de kerk en beplanting

2.5. Verklaring en herkomst van de naam Wespelaar en historie van de gemeente

De verklaring van de naam Wespelaar¹ zou teruggaan op het woord “Wispelaar” waar “Wispe-“ zou verwijzen naar een beek die oorspronkelijk de “Weesp” heette en naar alle waarschijnlijkheid de huidige Leibeek is die Wespelaar van Haacht scheidt. Deze beek had vroeger een groter belang : ze stroomde in de prehistorische Demer-Dijle-bedding en was in de middeleeuwen breder dan nu. Zij vormde in 1559 de grens tussen het bisdom Kamerijk (waartoe Wespelaar behoorde) en het bisdom Luik (waar Haacht en Werchter deel van uitmaakten). Het woordje “-laar” zou dan op zijn beurt verwijzen naar ‘laar aan de weidebeek’. Laar is een soort drassig land of een open plek in het bos.

Het dorp zou mogelijk ontstaan zijn op de kruising van de baan van Mechelen naar Leuven en de Aarschotsebaan. Hier zou een strategisch punt uit de hoge Middeleeuwen geweest zijn. Zowel het kasteeldomein als de parochiekerk klimmen op tot de 13de eeuw.

2.6. De dorpskern van Wespelaar : Situering in tijd en ruimte in de 18de -19de eeuw

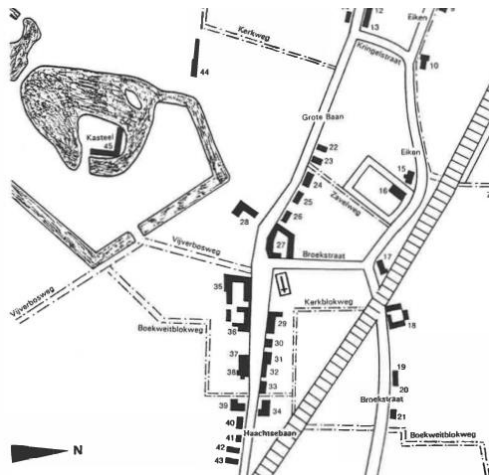
Er kan een vrij goed beeld van het dorpscentrum² in de 18de eeuw worden geschetst door de Villaretkaart te vergelijken met de gegevens uit het cijnsboek van 1739. De kaart vertoont een open en landelijk geheel waar de bebouwing zich concentreert rond de huidige Grote Baan, de Neerstraat en Nieuwstraat. In de 18de en 19de eeuw was het nog een volledig agrarisch dorp.

Wespelaar had in die tijd vijf buurtwegen die in de zomer goed onderhouden werden maar die in de winter en in het regenseizoen onbruikbaar waren.

De lokale beken hadden weinig betekenis. Ze dienden alleen om de hooilanden te bevochtigen en ze stonden in de zomer droog. De Vaart, aangelegd in 1750, van Leuven naar Mechelen splitste de gemeente op.

In de 19de eeuw zorgde de spoorlijn voor de ontwikkeling van het dorp in meer oostelijke richting. Einde 19de de eeuw kwam de industrialisering op gang ,o.a. door de conservenfabriek, en deze bracht welvaart en werkgelegenheid met zich mee.

¹ Uit het beschermingsdossier pag 4.

Figuur 9: uit Artikel "bebouwing anno 1845" van R. Casteels: : er was toen nog geen aangesloten bebouwing, allemaal losstaande panden.

De bevolkingstoename leidde tot een meer aaneengesloten bebouwing met de voorgevel gericht naar de straat en een dakbedekking met zadeldak evenwijdig met de as van de Grote Baan. Deze toenemende verdichting bracht meer stedelijke gabarieten in de dorpskern. De nieuwe huizen waren opgetrokken uit baksteen met een dakbedekking van pannen. In de dorpskern greep verder een soort van inbreiding plaats waar voormalige agrarische bijgebouwen werden omgebouwd tot woningen. De onbebouwde percelen naast de kerk, geen deel uitmakend van het dorpsgezicht, zijn een restant van een ooit veel groter onbebouwd gebied in de dorpskern en dragen bij tot de stedenbouwkundige waarde van het geheel.

De geschiedenis van Wespelaar bleef zich lang afspelen in de schaduw van het kasteel. Verschillende eigenaars van het kasteel waren burgemeester. De kasteelbewoners hadden nauwe bestuurlijke, religieuze en economische banden met de dorpsgemeenschap. De pastoor, de koster en de kapelaan werden tot einde 18de eeuw door de kasteelheer aangeduid. In de hoeve "De Wildeman" woonde de meier- een soort van burgemeester- die was aangesteld door de kasteelheer.

Het kasteeldomein was een open domein dat bijna grenzeloos overging in het dorpsplein voor de kerk en de Grote baan. De toenmalige kerkhofmuur was met zijn toegangshekken gericht naar het kasteel en de Grote Baan toe. Pas na het interbellum nam deze betrokkenheid af. De kasteelsite werd visueel afgescheiden van het dorp door de bouw van het poortgebouw en de kasteelmuur in 1924. Het park was vanaf dan enkel nog toegankelijk mits toelating. Een groot deel van de historische open ruimte verdween hierdoor. Doch tot op heden bepalen het kasteeldomein en de parochiekerk nog het dorpsgezicht. Deze indeling maakt Wespelaar nog steeds tot een kasteeldorp.

Naast de kerk lagen dan de meer burgerlijke panden zoals de herberg/kleine brouwerij De Zwaan met aan de overkant de twee pachthoeves van het kasteeldomein. Iets verder werd einde 19de eeuw het gemeentehuis/de gemeenteschool gebouwd onder het gezag van kasteelheer Willems.

2.7. Beknopt overzicht van de kasteelbewoners en andere bestuurders van het dorp (zie bijlage)

2.8. Toerisme in Wespelaar over water (zie bijlage)

2.9. Transport : Aanleg nieuwe steenweg in 1730, geen voordeel voor Wespelaar (zie bijlage)

2.10. Aanleg van het kanaal Leuven-Mechelen in 1750

Figuur 11: Tekening van de heemkundige kring van Rijmenam : blauwe lijnen : de natuurlijke waterlopen, de groene lijn is de Vaart

In 1750 op 9 februari werd met een zilveren spade de eerste steek gegraven voor dit kanaal. Dit was de verwezenlijking van een oude droom van de Leuvense bierbrouwers die een betere en vlottere verbindingsweg wensten over het water langs Mechelen en zo naar Antwerpen³. De Dijle en de Demer verzandden nl. makkelijk. Op 23/7/1753 werd de waterweg ingehuldigd en later in gebruik genomen. Zo werd er bier gelost aan het o.a. het “schuitje” ter hoogte van het kasteeldomein. In totaal waren er zo’n 16 afzetplaatsen voor biertransport langs de Vaart. Er was ook dagelijks een trekschuit, getrokken door paarden. Deze werd in 1837 door de aanleg van de spoorweg afgeschaft.

De aanleg van het kanaal vormde voor veel inwoners van Wespelaar een groot nadeel. Ten eerste waren er de vele onteigeningen van vruchtbare gronden en verder werden andere gronden van vele boeren onbereikbaar. De onteigende eigenaars moesten vervolgens vele jaren wachten op hun vergoeding. Pas in 1768, 18 jaar later, kregen de grondeigenaars hun vergoeding. Er waren er al verscheidene gestorven. Het kanaal heeft Wespelaar ook weinig voordelen gebracht omdat er zich geen industrie langs zijn oevers heeft ontwikkeld.

Anderen haalden er wel voordeel uit: zo kreeg Leonardus Artois in 1802 de toelating⁴ om het water van de vijvers uit zijn domein op peil te houden met water uit de Vaart. Achter de oranjerie verlaat het water nog steeds het domein langs een beek die onder de Grote Baan loopt en zo wordt afgevoerd naar de Leibeek. Joanna Artois verkreeg op haar beurt de toelating van het Leuvense stadsbestuur in 1822 om de dijk te verlagen langs haar bezittingen in Wespelaar. In 1831 werd op haar vraag een nieuwe verbindingsweg gelegd tussen haar eigendommen en de vaartdijk.

In 1820 plaatste Plasschaert een open brief in een krant om zijn grieven te uiten over de belasting op binnenscheepvaart die hij diende te betalen voor de plezierbootjes die op de grachten van de kasteelsite voeren.

2.11. Transport : Aanleg Spoorlijn in 1837, wel voordeel voor Wespelaar (zie bijlage)

2.12. Transport de tramlijn Haacht-Brussel (zie bijlage)

2.13. Transport De Grote Baan : verschuiving dorpskom van de Neerstraat naar de Grote Baan, 1845

Het kasseien van de Grote Baan vond plaats tussen 1845 en 1846 en veranderde het uitzicht van de dorpskom. Tot 1845 was de bewoning en het dorpsleven geconcentreerd rond de Neerstraat i.p.v. de

³ Gordts,J, Tilloenk vruger, 2006.

⁴ Casteels, R, 800 jaar domein de Spoelberch te Wespelaar, 1997.

Grote Baan. Zo bevond zich de pastorie aan de Neerstraat en was het portaal van de kerk en het overgrote deel van het kerkhof eerder naar de Neerstraat gericht. Tijdens de 19de en de 20ste eeuw verschoof het centrum geleidelijk naar het oosten van het centrum. Tussen de Tweede Wereldoorlog en het begin van de jaren 1960 werd de dorpskom geleidelijk aan opgenomen in de lintbebouwing langs de Grote Baan. De Grote Baan werd verbreed en geasfalteerd in 1953.

2.14. Agrarische geschiedenis (zie bijlage)

2.15. Industrie (zie bijlage)

2.16. Religiebeleving en religieuzen in het onderwijs (zie bijlage)

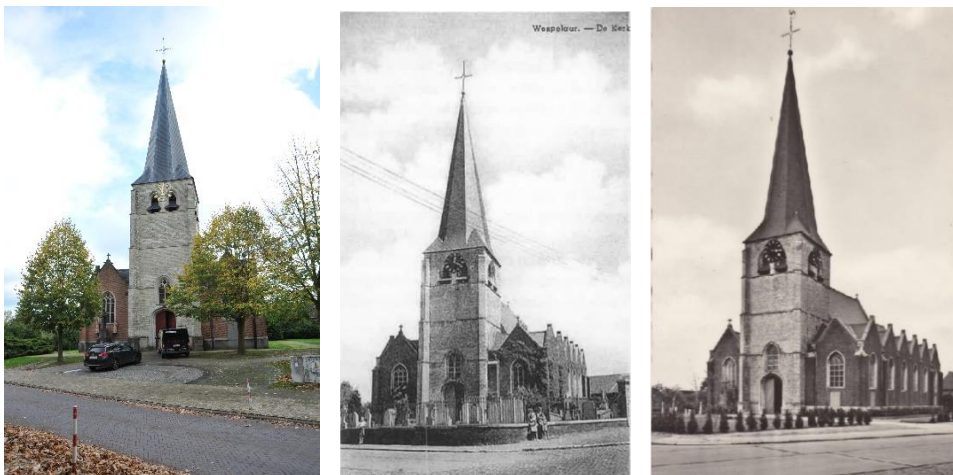
2.17. Religieuzen in het onderwijs (zie bijlage)

2.18. Parochie, pastorie en kapelanie (zie bijlage)

2.19. Cultus rond Sint-Hubertus, latere vernoeming naar Sint-Lucia (zie bijlage)

2.20. De panden , volgens volgorde in het beschermingsbesluit : :

De parochiekerk Sint-Hubertus en Sint-Lucia, Grote Baan zonder nummer :

Figuur 12,13 en 14 : huidig zicht op kerk en foto uit het interbellum met ommuurd kerkhof en foto rechts met geruimd kerkhof.

De onbebouwde ruimte die de kerk omringt verwijst naar de historische open ruimte in het dorpscentrum.

Over de geschiedenis van de kerk tussen de 13de eeuw en de laatste ingrijpende verbouwing in 1860 is weinig geweten.

De parochiekerk werd opgetrokken in twee grote bouwfases in de 15de en de 19de eeuw, in een combinatie van gotiek en eenvoudige neogotiek in een contrasterend materiaalgebruik tussen de gotische en neogotische delen van het exterieur. De oorspronkelijke éénbeukige kerk werd gebouwd in kalkzandsteen, de zijbeuken werden later opgetrokken in baksteen. Van de 15de eeuwse kerk resten enkel nog de **gotische toren** en vermoedelijk de **toerspits**, het **gotisch koor** en de **kapconstructies** van het **schip**.

De toren heeft een eenvoudige gotische stijl, het koor heeft geen specifieke kenmerken en onderzoek uit 2015⁵ wees uit dat de **kapconstructie van het schip en het koor uit de 15de eeuw** stammen; het

⁵ Debonnen en Nuytten, 2015, uit het beschermingsdossier.

gaat om het toenmaals courante type van een **laatmiddeleeuwse dakkap met ingewerkte houten ton**, uitgevoerd in eikenhout.

Er waren verbouwingen in de 17de eeuw. De neogotische zijbeuken dateren van de verbouwing in 1860, hiervan zijn geen plannen bewaard en is er niet duidelijk wat al dan niet bewaard bleef.

De kerk is niet beschermd als monument vandaar dat er geen opsomming van cultuurgooederen in dit beheersplan is.

Muur en het poortgebouw van het kasteeldomein de Spoelberch, Grote Baan nummer 75 :

Figuur 15: huidig zicht op paviljoen en kasteelmuur.

Het poortgebouw van het kasteeldomein werd kadastraal geregistreerd in **1924**. Het toegangspaviljoen en de muur markeren nog steeds de aanwezigheid van de kasteelsite in de dorpskern. De muur maakt deel uit van een ruimer geheel, waarvan de erfgoedwaarde bepaald wordt door de verschillende onderdelen samen. Stedenbouwkundig wordt de waarde van de muur bepaald door zijn verwijzing naar het kasteeldomein in de dorpskom.

Huis De Wildeman, Grote Baan 44 :

Figuur 16,17 en 18: huidig zicht en zicht rond WO I.

Deze hoeve is beeldbepalend door zijn ligging en uitstraling. Het klimt **minimaal op tot de 18de eeuw**. Het huidige uitzicht is het resultaat van 19de- en 20ste-eeuwse verbouwingen.

Het gedeelte aan de Grote Baan betreft een **breedhuis met dubbelhuisopstand**. Naast de woning bevindt zich in de Nieuwstraat de zijvleugel met bijgebouwen, poortdoorgang en een bakstenen muur met hoekpijler met onderaan enkele natuurstenen.

Voormalige meisjesschool, Nieuwstraat nummer 1 :

Figuur 19 en 20 : huidig zicht en zicht begin 20ste eeuw.

De voormalige beeldbepalende meisjesschool is een eenvoudig, halfvrijstaande, in een neotraditionele bouwstijl getint schoolgebouw, kadastraal geregistreerd in 1905.

De Sterre met bijgebouwen, Grote Baan 65- 73 :

Figuur 21: huidig zicht nr.71., hierachter is nr.73.

Figuur 22 :nr.65

Figuur 23 :ns 67 en 69.

Het huidige woonhuis maakt deel uit van de voormalige pachthoeve 'De Sterre' met zijn bijgebouwen, Grote Baan nrs. 65-73. Op de kaart van Villaret (17545-1748) (figuur 4 pag 10 rode pijl) is op de plaats van de huidige gebouwen een gebouwencomplex met L-vormig grondplan te zien. De hoeve werd in de loop van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw opgesplitst in verschillende woningen. Het pand Grote Baan 71 en de achterliggende woning nr 73 vormen een **L-vormig complex** met een beeldbepalende burgerwoning aan de straatzijde.

De huizenrij nrs 65 -67-69 vormden de bijgebouwen van nr 71. Een gedeelte van de woning nr 65 werd afgebroken en aan het arboretum als uitbreiding toegevoegd in 2010.

Neoclassicistisch burgerhuis met bijgebouw, Grote Baan nummer 57 tot nummer 61 :

Figuur 24: huidig zicht nr.57.

Figuur 25 : nummers 59 en 61.

Een **neoclassicistisch** burgerhuis, typerend getuige van de eind 19de-eeuwse dorpsbebouwing. De nrs 59 en 61 vormden oorspronkelijk het bijgebouw van nr 57 en werd in 1961 in twee woningen onderverdeeld.

Deze panden vertonen een sobere architecturale vormtaal met een repetitieve ritmering, aansluitend op de huizenrij van nr 65 tot 69 en de gevelwand refereert naar de traditionele dorpsarchitectuur in grotendeels aaneengesloten verband.

Het voormalige gemeentehuis, Grote Baan nr 55 :

Figuur 26: huidig zicht .

Beeldbepalend voormalig gemeentehuis van Wespelaar naar een ontwerp van **Louis Van Arenbergh** en kadastraal geregistreerd in 1872. De rijke, robuuste woning in een op het Frans classicisme geïnspireerde **eclectische stijl** met inbreng van **neobarokelementen** bezit een compacte vormgeving. Het is een kwaliteitsvolle toevoeging aan het dorpsgezicht, die verder de bestuurlijke ontwikkeling van het dorp in de 19de eeuw illustreert.

Na WO I werd op 9 juni 1918 op de geveltop een Heilig Hartbeeld geplaatst , als herinnering aan de toewijding van de gemeente aan het Heilig Hart en als bedanking voor het behoud van de gemeente onder de bombardementen. Voor de plaatsing van het beeld werd een nieuw fronton gezet.

Figuur 27 : anno 2017

De voormalige jongensschool staat achterin op het perceel. Het schoolgebouw dateert van 1954.

Andere panden die in het dorpsgezicht liggen en vermeld worden als “panden met minder erfgoedwaarde”

Frituur naast gemeentehuis

Grote Baan nr 63, hoeve De Roypoorte , huidige toegangsgebouw van het Arboretum :

Figuur 28 en 29 : zicht op de Roypoorte met nieuwe garage naast, anno 2017.

Voordien was dit pand samen met “de sterre” één van de twee pachthoeves van het kasteel nl. “De Roypoorte”. Het hoofdvolume aan de straatzijde verwijst qua gabarit en gevelindeling nog steeds naar deze historische context. Dit pand is nog goed herkenbaar als een markant, bepleisterd volume van zeven traveeën breed.

3. INVENTARISATIE ERFGOEDELEMENTEN

3.1. Inventarisatie huidige toestand alle panden in het dorpsgezicht : beschrijving, foto's :zie bijlagen bij dit hoofdstuk

3.2. Toelichting en illustratie van panden en constructies met de te behouden erfgoedkenmerken en erfgoedelementen :

3.2.1. Parochiekerk van Sint-Hubertus en Sint-Lucia, Grote baan zonder nummer :

Figuur 31 : huidig zicht, anno 2017.

Binnen de dorpskern heeft de parochiekerk van Sint-Hubertus en Sint-Lucia een beeldbepalende rol. De **onbebouwde ruimte** die haar omringde verwees naar de historische open ruimte in het dorpscentrum. De kerk vormde historisch een geheel met de pastorie en het kasteel en is in die zin beeldbepalend.

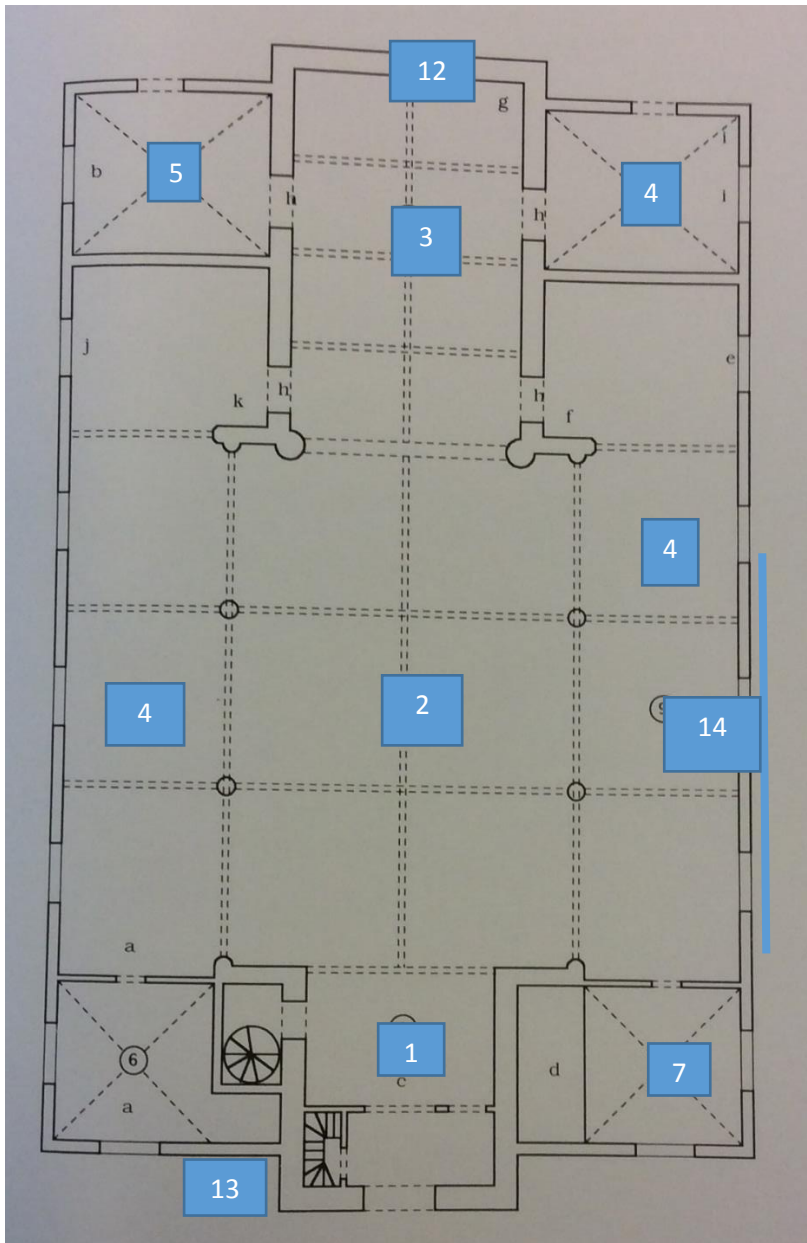
Ondanks de verminderde geloofsbeleving, vervult het kerkgebouw fysiek nog een centrale rol in het dorpsgezicht. Vroeger lag het centrum meer in de richting van de Neerstraat. Dit verklaart de inplanting van het plein rond de kerk. Pas later werd de Grote Baan belangrijker en verschoof het centrum zich.

Doorheen de jaren werd de groene ruimte voor het portaal ingekort ten gunste van de bestrating en werd het omliggende kerkhof geruimd.

De **parochiekerk** werd opgetrokken in twee grote bouwfasen in de **15de** en de **19de** eeuw, in een combinatie van gotiek en eenvoudige neogotiek.

De kerk wordt omringd door een zone met **groenaanleg**.

Beschrijving exterieur :

Figuur 32 : plan

De bijna rechthoekige plattegrond vertoont een driebeukige kerk met schip (2) van drie traveeën; een vierkante westertoren (1) en een koor (3) met vlakke koorafsluiting (12) in het oosten. Zowel de toren als het koor zijn geflankeerd door zijruimtes (4,5 en 13 en 7). De zijbeuken bevatten dwarskapellen (4 en 14). Naast het portaal en de toren bevindt zich de rouwkapel (7). Naast het koor is aan de linkerzijde de afgesloten voormalige **private kapel** met bewaarde neogotische inkleding (5) van de kasteelheer die vandaag dienst doet als berging. Aan de andere zijde van het koor ligt de sacristie (4).

De **vierkante westtoren** (1) van vier geledingen hoog is opgebouwd uit zandsteen en wordt in het westen gestut door twee steunberen in dezelfde steen. De toren is afgewerkt met een ingesnoerde, zeskantige naaldspits (leien), getopt met kruis en windhaan. De begane grond is voorzien van een korfboogdeur, met daarboven een spitsboogvormig westervenster met maaswerk. In de bovenste geleding is de toren aan de vier zijden doorbroken met telkens twee afzonderlijke, spitsboogvormige galmgaten.

Het schip (2) is gedekt met een zadeldak (leien) en sluit aan op het lagere koor (3), eveneens onder een zadeldak (leien). Het gesloten koor heeft een puntgevel van zandsteen en heeft in de top drie smeedijzeren, rechte ankers.

In 1859 ontstonden de plannen voor de restauratie en de vergroting van de kerk. Deze niet bewaarde plannen sloten aan bij de oorspronkelijke architectuur. Toenmalig provinciaal architect Van Arenbergh⁶, tevens architect van het gemeentehuis, gaf aan dat het kerkgebouw zich in slechte staat bevond maar dat uitbreiding nodig was gezien de toenemende bevolking. Zijn advies was dat de nieuwe vensters in witte steen dienden te worden uitgevoerd. Ook aan de daken en de zijbeuken diende te worden gewerkt : het kruis was nl. naar beneden gevallen en had het schaliewerk beschadigd.

De nieuwe bakstenen zijbeuken (4) en aansluitende kapellen en sacristie hebben een plint van blauwe hardsteen en zijn uitgewerkt als dwarskapellen, waardoor het uitzicht van het kerkgebouw een sterke ritmiek vertoont. De zijpuntegevels worden telkens doorbroken door spitsboogvormige vensters met een drielicht van drie gelijke spitsbogen en **maaswerk uit witte natuursteen**. De sacristie en voormalige kapel van de kasteelheer zijn daarenboven doorbroken met een spitsboogvormige deur, toegankelijk via drie treden uit blauwe hardsteen en omgeven met een omlijsting van eenzelfde soort witte natuursteen.

In 1930 werden de torenspits en het kruis gerestaureerd o.l.v. architect A. Deneef, hij stond ook in voor de inrichting van het nieuwe kerkhof. In 1984 werd (verder) gerenoveerd aan de daken van het koor, de middenbeuk en de zijbeuken. In 1993 werd de toren hersteld en in 1995 waren er nogmaals werken aan de daken en de dakgoten.

De kerk bezit aan zijn **buitenmuren verschillende gedenktekens**.

Links van het portaal van de kerk is een driedelige **calvarie als grafmonument** opgericht. De gedenkplaat is sterk verweerd waarop enkel nog de naaam van de beeldhouwer A. Dol te lezen staat. Het zou zijn opgericht ter ere van pastoor Imbrechts in 1894. Langs het kruis flankeren twee beelden die bevestigd zijn aan de kerkmuur.

In de **zuidgevel zijn drie rechthoekige , hardstenen gedenkstenen** aangebracht, ter hoogte van de eerste, tweede en zesde travee. Ze herinneren aan C. Caers , aan pastoor Karel Caers en aan weldoenster Mathildis Rippens.

In de koorgevel zijn **vier hardstenen gedenkstenen**. Een gedenksteen uit 1848 van Charles Louis Vilain XIII (gestorven in 1857) en zijn echtgenote Jeanne Josephe Ghislaine Marnef (gestorven in 1848) en hun zoon Philippe Vilain. Het is een eenvoudige rechthoekige plaat uit hardsteen, geflankeerd door pilasters met kapitelen en bekroond door voluten, waartussen een gevleugeld wapenschild van de familie bevat is. Een andere gedenksteen daterend van 1895 van Joseph Guillaume Willems (gestorven in 1895). Bovenaan prijkt de gedenksteen van de familie Artois. Het zijn twee rechthoekige gedenkplaten bevat in een omlijsting uit hardsteen met bekronend kruis. Boven het opschrift op de bovenste gedenkplaat , dat voorzien is van een bekronend entablement, een ovaal medaillon met een opschrift en boven- en onderaan neoclassicistische ornamenten zoals guirlandes, fakkels en strikken, waarin het wapen van de familie Artois is bevat.

De vierde gedenksteen werd opgericht voor Albert Marnef (gestorven in 1860) en zijn echtgenote Amélie Willems (gestorven in 1871). Het bestaat uit een eenvoudige , rechthoekige plaat uit hardsteen, geflankeerd door pilasters met kapitelen en bekroond door voluten, waartussen een gevleugelde zandloper staat.

⁶ Alexander , uit het beschermingsdossier pg 9.

Figuur 33: huidig zicht, anno 2017.

Er werd in januari 1998 door Monumentenwacht evenwel een **verslag** opgemaakt van de toenmalige conditie van het kerkgebouw. De staat was redelijk goed op aantasting van de kleine kopkever in het aanwezige hout in het interieur na. Over het buitenschrijnwerk werd vermeld dat de buitendeuren van de sacristie, de berging en de inkomdeur onderaan sporen van inrotting vertoonden. Dit is nog steeds het geval voor de deuren van de berging en de sacristie. Over de beglazing werd vermeld dat de brugstaven beschadigd waren en in het oog dienden gehouden te worden op vlak van de stabiliteit. Verder lagen de zinken slabben onder de raamdorpels vlak en liep zodoende het water van de muur. Men vroeg om de druiprand te laten herstellen. Verder is er sprake van een uilenbak op zolder maar deze was niet aangesloten naar buiten toe en dus nutteloos. Er is tevens sprake in het rapport dat alle afvoerbuizen vernieuwd waren. Enkele daarvan zijn heden in minder goede staat. Het rapport meldt dat zowel het natuursteen- als het baksteenmetselwerk in redelijke staat was. Maar dat hier en daar het bakstenen voegwerk verweerd was en aan het loskomen was. Onder de afdekstenen werd het metselwerk heropgevoegd met cementmortel. Bij eventuele restauratiewerken in de toekomst dient men bij voorkeur kalkmortel te gebruiken". Van het natuurstenen metselwerk wordt vermeld dat het voegwerk loskomt daar in het verleden een te harde voegspecie werd gebruikt. Dit zou het geval zijn in de toren. Het rapport vermeldt dat de natuurstenen plinten in blauwe hardsteen in de zijbeuken loskwamen of verzakten. Aan de noordzijde was een deel van de plint gebarsten en kwam er onder de afdekstenen lichte begroeiing voor. De begroeiing is er heden terug. Verder kwam het voegwerk los en was het gebarsten. Ook het voegwerk tussen de trappen aan de sacristiedeur was eruit gevallen. De natuursteen onder de deur was gebarsten. De natuurstenen kruisen op het bovendakmetselwerk werden vernieuwd. Verder was er sprake van vochtinfiltratie aan de noordelijke zijbeuk. De met tegels uitgevoerde lambrizing in de berging verkeerde in goede staat. Dit is heden nog steeds het geval.

Huidige toestand van het pand : het exterieur onderging een recente restauratie aan de daken en de westertoren. Aan de dakgoot van de oostgevel is er begroeiing. De noordzijde van de parochiekerk heeft te kampen met vocht achter de regenpijpen, mogelijk te wijten aan een verstopte waterafvoer. Op heel wat plaatsen komt het funderingsmetselwerk bloot waardoor het onderhevig is aan verwerking. Dit komt mogelijk door de ruiming van het kerkhof na 1954 en de nivellering van het terrein. Daarom wordt het maaiveld best opgehoogd en eventueel voorzien van bestrating.

De gedenkstenen vertonen sporen van verwerking en graffiti. Er zijn sporen van inrotting aan de deuren van de sacristie en de berging. Relatief goede bouwfysische toestand. In 2000 werden er werken uitgevoerd aan de toren en de westgevel. In september 2017 werd het interieur herschilderd.

3.2.2. De muur en het poortgebouw van het kasteeldomein de Spoelberch

Figuur 34: huidig zicht, anno 2017.

Ten westen en aansluitend op het poortgebouw van het kasteel is een uit 1924 opgetrokken beeldbepalende, lange, hoge **muur van baksteen met afdekplaten van hardsteen**. De aanwezigheid van deze lange bakstenen muur maakt de **aanwezigheid van het kasteeldomein** in de dorpskom voelbaar. Deze muur telt 29 traveeën, in westelijke richting in hoogte afnemend en eindigend op een hoekpijler van natuursteen met **vaasvormige bekroning**. De muur wordt gekenmerkt door rechthoekige, licht verdiepte panelen in het baksteenmetselwerk en wordt geritmeerd door hoger uitgewerkte pilasters. De muren zijn in baksteen en de plinten in natuursteen zijn in kruisverband. De eerste 19 traveeën hebben een sokkel van natuursteen. De overige traveeën hebben geen sokkel. De muur onderging in de loop der jaren heel wat herstellingen maar het uitzicht werd wezenlijk niet aangetast. Hij wordt op twee plaatsen doorbroken : enerzijds door een recentere metalen poort en wat verder door een metalen deur.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : goed behoudens verborgen gebreken. De muur helt, in de richting van de Spoelberghlaan, naar de straatkant toe, er werd in één travee ankers aangebracht. Ook de hoekpijler staat lichtjes scheef. Tussen en op de natuurstenen dekstenen van de kasteelmuur heerst mosgroei en komt vochtinsijpeling voor. De uiterste pijler rechts is bekrond met een vaaselement. Deze pijler helt naar de straatzijde toe, evenals enkele andere muurelementen. Het metselwerk brokkelt af en het voegwerk is verweerd.

Figuur 35: huidig zicht, anno 2017.

Het **poortgebouw** van het kasteeldomein de Spoelberch werd kadastraal geregistreerd in 1924. Het betreft een **symmetrisch opgebouwd** poortgebouw annex conciërgewoning. De muren zijn in natuursteen in kruisverband in **regionalistische stijl** met cottage-reminiscenties. Het poortgebouw in blauwe hardsteen van drie traveeën breed en één bouwlaag hoog heeft een centraal hoger opgetrokken travee, onder een prominent aanwezig, overkragend, samengesteld schilddak bedekt met leien en aan weerszijden voorzien van dakvensters. De modillons van de originele kroonlijst zijn nog zichtbaar. Er werd een nieuwe dakgoot geplaatst.

Het dak heeft verder sneeuwijzers en metalen bevestigingen boven de doorgang voor het vastzetten van bloembakken. Het parement van het paviljoen is van ruw behakte natuursteen, met glad afgewerkte natuurstenen hoekkettingen en met op de plint, eveneens uit ruw behakte natuursteen,

een vlakke waterlijst. De centrale natuurstenen korbboogpoortomlijsting met samengesteld profiel met sluitsteen heeft Sint-Jacobsschelpen in de oksels. In het hoger oplopende muurvlak boven de poort zijn drie gekoppelde, bijna vierkante venstertjes, gevat in een vlakke natuurstenen omlijsting voorzien van **negblokken**. In de poortdoorgang is dieper **geplaatst smeedijzeren hekwerk** en vooraan zijn bewaarde **stootblokken**. Aan de beide kanten van de centrale poorttravee is een venstertravee met een bijna vierkant, beluikt venster, met vlakke natuurstenen latei en lekdrempel.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : goed behoudens verborgen gebreken. De poort vertoont barsten in de blauwe hardsteen, deze werden hersteld. Onderaan zijn er stukjes uit de poort. Het schrijnwerk is vernieuwd,

3.2.3. Hoeve de Wildeman : hoekpand Grote Baan 44- Nieuwstraat :

Figuur 36: huidig zicht, anno 2017.

De hoeve klimt minimaal op tot de 18de eeuw. Het huidige uitzicht is het resultaat van 19de- en 20ste-eeuwse verbouwingen. Op de kaart van Villaret (1745-1748)(zie figuur 4) staat een T-vormige pand.

Het gedeelte aan de Grote Baan betreft een **breedhuis met dubbelhuisopstand** van vier traveeën en twee bouwlagen onder een zadeldak bedekt met zwarte pannen met hier en daar een rode dakpan. De verankerde bakstenen lijstgevel vertoont sporen van **een kaleilaag**. Een postkaart (zie in bijlage) van rond WO I toont dat het gebouw wit was gekaleid. Verdere schade kan verholpen worden door het opnieuw aanbrengen van een kalkverf.

De gevel is opengewerkt met eenvoudige, rechthoekige muuropeningen voorzien van houten schrijnwerk met beluikte vensters op het gelijkvloers. Een groot aantal van de luiken zijn nog aanwezig. De luiken in de rechtertravee van de zijvleugel zijn anders dan deze in het hoofdgebouw.

Op de benedenverdieping zijn de dorpels beide uitgevoerd in blauwe hardsteen, net als de deuromlijsting, die evenwel onder een geprofileerde lijst van witte natuurstenen is geplaatst. De lateien en de lekdrempels op de bovenverdieping zijn van verschillende materialen: hout, witte natuursteen en blauwe hardsteen. Het schrijnwerk bezit verschillende typologieën. Zo zitten een aantal vensters in de bovenste bouwlaag onder een houten omraming, dat constructief is en tijdens de bouw werd ingebracht en het bovenliggende metselwerk draagt. Deze constructie werd algemeen toegepast tot ver in de 19de eeuw. Bij de andere vensters zijn de omramingen niet constructief en in een zelfstandige vensteropening worden ingebracht. De dakverdieping is voorzien van kleine, rechthoekige vensteropening met een invulling met horizontale houten planken.

Er is een **houten voordeur met verticale beplanking**, er is een **opvallende metalen deurknop met stermotief** met de afbeelding van een hand dat een staaf vasthoudt. Boven de deur, gevormd uit verticale planken en niet winddicht, is er een rechthoekig, **tweedelig bovenlicht**. Op de bovenste verdieping ter hoogte van de deurtravee is er een kleine, rechthoekige vensteropening met invulling van **een horizontale houten plank**.

De verschillende bouwsporen zijn verder zichtbaar door het gebruik van **bakstenen van verschillende formaten** op een grotendeels gecementeerde plint van natuursteen. In de linkertravee onder het venster bevindt zich een kleine vierkante opening. Het voegwerk is uitgesleten, uitgespoeld en verzand en aan vernieuwing toe. Open voegen leiden tot vochtindringing in het onderliggend metselwerk. Het metselwerk vertoont ook scheurvorming. Er werd een cementbepleistering op de natuurstenen plint aangebracht: dit was duurzaam en hard⁷. In de rechtertravee van de plint is een **voetschraper**. De cementering van de plint is links aan de eerste travee onderbroken en er zijn sporen van een aandak. Hier werd in 1954 de schuur afgebroken voor de verbreding van de straat.

De zijpuntgevel van de hoofdwoning op de hoek van de Grote Baan met de Nieuwstraat is twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een zadeldak. De gevel vertoont duidelijke bouwsporen onder de dakranden die mogelijk wijzen op een verhoging. Deze sporen van verhoging zijn ook zichtbaar aan de andere zijgevel van het breedhuis aan de Grote Baan.

Naast de woning bevindt zich in de Nieuwstraat de zijvleugel met bijgebouwen, poortdoorgang en een bakstenen muur met hoekpijler met onderaan enkele natuurstenen. Het is anderhalve bouwlaag hoog met verhoogde begane grond en had oorspronkelijk drie, nu vijf traveeën. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd rechts een deuropening en een vensteropening gemaakt, waarschijnlijk in 1932-1933 na het afbranden van de schuur die tussen het huis en de meisjesschool stond. De hoeve heeft een zadeldak bedekt met pannen. De verankerde bakstenen lijstgevel vertoont sporen van een **kaleilaag** op de bovenverdieping. De eerste en derde travee zijn boven onder de kroonlijst voorzien van eenvoudige, kleine, rechthoekige muuropeningen met houten lateien en lekdrempels, ingevuld met horizontale, houten planken, met centraal een uitgespaard vierkant. Op de benedenverdieping zijn er eenvoudige, rechthoekige, beluikte en **betraliede vensteropeningen** met latei en lekdrempel van blauwe hardsteen. De deuropening heeft een latei van blauwe hardsteen. Hierop **aansluitend is er een dubbele poort met verticale, houten beplanking** onder afdekking met pannen zadeldak.

Verder zijn er **natuurstenen negblokken** aan de linkerzijgevel van de zijvleugel en aan weerszijden van de poortdoorgang.

De woning had gedurende een lange tijd in het dorp een belangrijke functie. Het goed was in het begin van de 18de eeuw eigendom van notaris J. Rydams die het had aangekocht van het broederschap Sint-Hubertus. In 1750 werd een hoevecomplex met tiendenschuur en een soort van administratief centrum gebouwd. De Ferrariskaart toont deze ver- of bebouwing onder een sterk gewijzigde vorm. Ten tijde van Guillaume Muls - zoon van meier Guillaume Petrus en voormalige bewoner én even getrouwd met de dochter van hogervermelde notaris - grensde het pand met tuin aan een groot stuk weiland op de plaats van het voormalige calvereusel langs de pastorie.

Vanaf 1830 zou het pand dienst hebben gedaan als afspanning en herberg. Met een vertrek voor de ontvanger van directe belastingen. Op de bovenverdieping waren kamers voor gasten en reizigers. Het bijgebouw in de Nieuwstraat huisvestte op de verdieping de knechten en de meiden en op het gelijkvloers was een gelagzaal. In 1835 wordt bij een kadastrale mutatie een gedeeltelijke heropbouw bij afbraak gemeld. Het pand krijgt een bijna volledig vierkante vorm met enkel een opening naar de Nieuwstraat toe. In de 19de eeuw werd het een afspanning met een deels administratief gedeelte. Vanaf het einde van de 19de eeuw werd het een landbouwbedrijf.

In 1888 wordt het pand in twee gedeeld ; in 1932 wordt het nogmaals opgedeeld. In 1959 werden er weer mutaties doorgevoerd. De schuur werd afgebroken, de stal en het landgebouw zijn tuin geworden en er werd een nieuw landgebouw opgericht.

⁷ Voordien werden baksteengevels onderaan met pek bestreken tegen het opspattende water. Nadien kwam de cementbepleistering, als alternatief voor de gepekte plint. Schade trad op in de vorm van vochtdoorslag, als gevolg van opstijgend vocht achter de plint, en kon bij vorst schade berokkenen. Mogelijk is dit gebeurd in de zijvleugel en werd daarom de plint verwijderd en enkel bij het hoofdvolume opnieuw aangebracht.

De deur van de poort dateert van na 1902 en vertoont verweringschade.

Figuur 37 en 38: huidig zicht, anno 2017.

Op de foto's hierboven staat de afscheidingsmuur en de poortdoorgang van de hoeve. Het metselwerk vertoont vorstschade, het schrijnwerk is verweerd.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : het exterieur vertoont talrijke bouwsporen en kleine scheuren, onder meer in de kopse gevel. Het pand wordt gebrekkig onderhouden. De scheuren en barsten kunnen wijzen op een probleem van de fundering. In de zijvleugel zijn heel wat bakstenen in slechte staat en is er een barst in de gevel. Het pannendak boven de dubbele poort is in zeer slechte staat.

3.2.4. Voormalige meisjesschool : Nieuwstraat 1 :

Figuur 39 : huidig zicht, anno 2017.

De voormalige meisjesschool is een eenvoudig, halfvrijstaand, in een **neotraditionele bouwstijl** getint schoolgebouw, kadastraal geregistreerd in 1905. Het is een breedhuis met dubbelhuisopstand van vijf traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met kunstleien. De muren zijn in baksteen in kruisverband. De gevel is afgelijnd door een **bewaarde houten kroonlijst op modillons**. De bakstenen lijstgevel bezit fraaie **lelieankers** en is gemarkeerd door **muurbanden met verwerking van zwarte baksteen** (zoals in het voormalig bijgebouw van Grote baan nr 57, nu Grote baan nr 59). Het bezit centraal een **deurrisaliet met getrapte top** met een spitsboogvormige nis. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensters onder een ijzeren I-latei voorzien van rozetten en onder een rollaag van rode en zwarte baksteen. Vermoedelijk is de deur nog de **oorspronkelijke vleugeldeur met sierlijk traliewerk**. Het **oorspronkelijk schrijnwerk** werd aangepast aan de plaatsing van dubbel glas met verdeling in de kleinhouten.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : goed behoudens verborgen gebreken.

3.2.5.: voormalige pachthoeve 'De Sterre' met bijgebouwen, Grote Baan nr 65-73

Figuur 40: huidig zicht nr 71, anno 2017.

Het huidige woonhuis, Grote Baan nr 71, maakt deel uit van de voormalige pachthoeve 'De Sterre' met zijn bijgebouwen, Grote Baan 65-73. De hoeve werd in de loop van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw opgesplitst in verschillende woningen. Het pand Grote Baan 71 en de achterliggende woning nr 73 vormen een **L-vormig complex** met een beeldbepalende burgerwoning aan de straatzijde.

Dit pand was de voormalige pachthoeve van het kasteel gekend als 'De Sterre', een huis met stallen en schuur, gebouwd in steen. Het bezat een aantal bijgebouwen, vermeld in de 18de eeuw maar vermoedelijk ouder. In de loop van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw werd het bijgebouw opgesplitst in verschillende woningen.

Aan de kant van het park wordt dit pand geflankeerd door een in “1881” gedateerde poortdoorgang , gevolgd door een tot woonhuis omgevormde schuur, met datumsteen “1739”. Het achterliggend pand en de poortdoorgang zijn niet zichtbaar van op de straatzijde.

Op de kaart van Villaret (17545-1748) (figuur 4 pag 10 rode pijl) is op de plaats van de huidige gebouwen een gebouwencomplex met L-vormig grondplan te zien. Het zou aan de kasteelvrouw hebben toebehoord in 1739, net als het andere pachthof. Dit pand heette vroeger “Den Engel”. Het goed werd doorheen de jaren steeds omschreven als hoeve met schuur, stalling en bijhorende gronden.

Figuur 41: Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroerenderfgoed.be> Kadasterkaart Popp (ca 1860)

Midden de 19de eeuw werden de perceelnummers als volgt omschreven : “245” was het huis met een u-vormig grondplan, grenzend aan de kasteeldreef. “246” was “een gebouw” en “247” “een tuin”. Het behoorde toe aan weduwe Plasschaerts- Artois.

Bij een eerste kadastrale mutatie in 1837 , werd een deel van het gebouw heropgebouwd na afbraak, de gevel aan de straatzijde wijzigde en de achterbouw versmalde. Volgens Casteels ⁸ werd de pachthoeve in de 19de eeuw vervangen door een herenwoning. De verbouwde schuur aan de kant van het kasteeldomein draagt nog steeds een datumsteen “1739”.⁹

Voor 1906 moeten er ook al tal van wijzigingen zijn geweest, zoals de poort, tussen de woning en de schuur aan straatzijde die de datum “ 1881” vermeld. Deze poort werd nooit geregistreerd door het kadaster.

In 1906 is er een uitbreiding van de gebouwen aan de straatzijde en beperkt naar achter toe, in een deel palend aan de kasteeldreef. Gebouw nr 246 werd afgebroken. Bij een volgende mutatie in 1910 werd een groot deel van de gebouwen achteraan op het perceel afgebroken, alleen de schuur grenzend aan de kasteeldreef bleef bewaard.

Op de volgende kadastrale schets uit 1942 is er nogmaals een verbreding naar de straatzijde toe, een “ nieuw gebouw”. Vermoedelijk werden dan de bijgebouwen, nr 65-69, afgebroken en vervangen door de panden die er vandaag nog staan of werden de bestaande gebouwen met één bouwlaag verhoogd.

⁸ Casteels, R, 800 jaar domein de Spoelberch te Wespelaar , 1997, pag. 19.

⁹ Uit het beschermingsdossier Agentschap Onroerend Erfgoed pag 17.

In 1933 was het gebouw naast de nrs 71-73 nog een éénlaagse constructie. Dit pand zou voor 1960 van een extra bouwlaag zijn voorzien.

Het woonhuis aan de straatzijde is een breedhuis met **dubbelhuisopstand** van vijf traveeën breed en anderhalve bouwlaag hoog met verhoogde begane grond. De muren zijn in baksteen in kruisverband. Verder heeft het pand een afgeknot zadeldak bedekt met pannen en een bakstenen lijstgevel op gecementeerde plint met natuursteenimitatie. Bovenaan is een bakstenen geprofileerde lijst onder een vernieuwde kroonlijst. Aan de linkerzijgevel is nog een restant van de **voormalige kroonlijst op modillons** zichtbaar. De gevel is opengewerkt met eenvoudige rechthoekige vensteropeningen, voorzien van hoek- en negblokken van witte natuursteen en met hardstenen lateien en lekdrempels. Op de benedenverdieping waren de vensters oorspronkelijk **beluikt**. De aftekening van de verwijderde luiken zijn zichtbaar op de gevel. Het schrijnwerk werd recentelijk vernieuwd. De **duimen om de luiken** vast te zetten op het gelijkvloers, zijn nog bewaard. De keldergaten zijn voorzien van een vlakke omlijsting van witte natuursteen. De centrale deurtravee heeft een voordeur met bovenlicht van oudere datum. Dit **bovenlicht is voorzien van een geometrische roedeverdeling** (onder meer ruitmotieven). De rest van het schrijnwerk werd vervangen. De verhoogde begane grond is toegankelijk via een **rechte steektrap van zes treden** van hardsteen, met aan weerszijden een smeedijzeren leuning eveneens voorzien van een geometrische indeling, vergelijkbaar met deze van het bovenlicht. De balustrades van de trap houden de stenen van de trapwang samen. De trapwangen zijn gecementeerd. De zijgevel van de woning aan de kant van het park heeft gelijkaardige vensteropeningen. Aan de linkerzijgevel zijn er natuurstenen negblokken, rond de keldergaten, evenals rond de deur en rond de ramen.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : De trapwangen zijn afgebroken en worden samengehouden met de balustrade, verder zijn er loszittende treden. De cementen plint met natuursteenimitatie vertoont hier en daar barsten. Het schrijnwerk is vernieuwd, behalve bij de voordeur is het bovenlicht van oudere oorsprong. Verder is het pand in goede toestand behoudens verborgen gebreken.

Figuur 42: huidig zicht nr 65, anno 2017.

De panden nrs 65-67-69 vormden aanvankelijk één geheel en vormden het **bijgebouw** van de pachthoeve De Sterre, nummer 71. Het was één aangesloten rij met dezelfde kroonlijsthoogte, nokhoogte en opeenvolging van traveeën, herkenbaar in de ritmering van de ramen van de eerste verdieping. De ramen en deuren op het gelijkvloers werden nadien aangepast. Deze bijgebouwen werden tijdens het interbellum vernieuwd.

Het woongedeelte van pand nr 65 is twee bouwlagen hoog en **twee traveeën** breed onder een pannen zadeldak. Het bijgebouw is gebouwd in een eenvoudige, traditioneel aandoende baksteenarchitectuur met verwerking van blauwe hardsteen. Een gedeelte van het bijgebouw van de woning nr 65 werd afgebroken en toegevoegd bij het arboretum als garage in 2010. De **kroonlijst** van de schuur bevat modillons die dezelfde zijn als de modillons van de kroonlijst van het paviljoen. Het schrijnwerk van de eerste verdieping is van oudere datum als van het gelijkvloers.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : het pand lijkt leeg te staan. Schrijnwerk werd blauw geschilderd.

Figuur 43 : huidig zicht nr 67-69, anno 2017.

De twee andere panden, Grote Baan nrs. 67-69, hebben dezelfde kroonlijsthoogte, nokhoogte en een opeenvolging van **traveeën**. De panden werden samengevoegd en omgebouwd tot kapperssalon. De voorgevel op het gelijkvloers werd opengewerkt met twee grote open ramen met een afzonderlijke glazen toegangsdeur. Verder werd het gelijkvloers met witte crepi bepleisterd. In het dak werden dakvlakramen aangebracht. Dakvensters werden vanaf het eind van de 19de eeuw in gebruik genomen. Vermoedelijk had dit te maken met de inbreiding van het dorp, waarbij de zolderruimtes als bijkomende slaapruijnte werden ingenomen.

De huizenrij nrs 65 -67-69 vormden de bijgebouwen van nr 71. Ze zijn deels twee bouwlagen hoog en samen zes traveeën breed onder een pannen of leien zadeldak en gebouwd in een eenvoudige, traditioneel aandoende baksteenarchitectuur met verwerking van blauwe hardsteen. De gevelindeling van nrs 67-69 werd gewijzigd. De bijgebouwen werden tijdens het interbellum vernieuwd. Een gedeelte van de woning nr 65 werd aan het arboretum als uitbreiding toegevoegd in 2010.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : De panden nrs 67 en 69 lijken leeg te staan. Vernieuwd schrijnwerk.

Figuur 44 en 45: Bovenstaande foto's van nr 73 komen uit fotoregistratie Beschermingsbesluit © Onroerend Erfgoed: Zijgevel en achterliggende gebouwen.

Het woonhuis, een voormalige schuur of bijgebouw, met adres Grote Baan nr 73 is niet zichtbaar vanaf de straatzijde. Het pand maakt deel uit van de voormalige pachthoeve 'De Sterre', Grote Baan 65-73. Het pand Grote Baan 71 en de achterliggende woning nr 73 vormen een L-vormig complex met de beeldbepalende burgerwoning aan de straatzijde, nr 71.

Dit achterliggende pand bereikt men via de toegangsreef van het park en langs een "1881" gedateerde rondboogpoort. Deze leidt naar een erf waar het bijgebouw in een **eclectische vormgeving** werd gerenoveerd. Het huis heeft een pannen zadeldak tussen aandaken. In de gevel zit een

datumsteen “1739”. Het pand is drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog. De bakstenen puntgevel is voorzien van vlechtingen en uilengaten in de top. Verder bezit het een smalle natuurstenen plint. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensteropeningen voorzien van hardstenen lateien en lekdrempels. De **rondboogdeur** is voorzien van een vlakke, natuurstenen omlijsting met negblokken onder geprofileerde waterlijst in de eerste travee. De beluikte vensters op de benedenverdieping zijn voorzien van houten schuiframen met een fijne, rechthoekige roede-verdeling.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : niet bekend, pand is niet zichtbaar, de beschrijving werd overgenomen uit het beschermingsdossier.

3.2.6. Neoclassicistische woning Grote Baan nr 57 met voormalig bijgebouw :

Figuur 46 : huidig zicht nr 57, anno 2017.

Een **neoclassicistisch** burgerhuis, typerend getuige van de eind 19de-eeuwse dorpsbebouwing¹⁰ in een grotendeels aaneengesloten verband. Pand van vijf traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder een zadeldak bedekt met kunstleien en met nok parallel aan de straat. Het bezit een gecementeerde en door middel van horizontale **schijnvoegen** belijnde, neoclassicistische lijstgevel.

Op de borstwering van de bovenverdieping bevindt zich een doorlopende, **horizontale, geprofileerde waterlijst**. De centrale deurtravee heeft een voordeur, die een oudere deur vervangt, dat voorzien is van een eenvoudig bovenlicht. De deur zit gevat in een vlakke omlijsting van blauwe hardsteen onder een geprofileerd hoofdstel. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensters. Het schrijnwerk werd vernieuwd doch **de luiken met duimen** bleven bewaard op het gelijkvloers. Op de eerste verdieping werden de luiken verwijderd, doch de aftekening is nog zichtbaar. Op de zolderverdieping zijn de vensteropeningen met houten beschot ingevuld. De muren van de zijgevel zijn in baksteen in kruisverband.

De nrs 59 en 61 vormden oorspronkelijk het bijgebouw van nr 57 en werd in 1961 in twee woningen onderverdeeld.

De basisbebouwing van deze panden wordt overwegend gekenmerkt door een ritmische opstand van één tot twee en een halve bouwlaag hoog, onder een zadeldak met nok parallel met de straat, paramenten van baksteen, al dan niet voorzien van een pleister- of kaleilaag, eenvoudige, rechthoekige muuropeningen, vaak beluikt op de benedenverdieping en met hardstenen lateien en lekdrempels.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : er werd een ringbalk onder de dakrand van de gevel geplaatst en het houten schrijnwerk werd vervangen door pvc.

¹⁰ Nummer 57 is een neoclassicistisch burgerhuis van 1871 omschreven als 'nouvelle construction' met bijbehorend bijgebouw.

Figuur 47 : huidige zicht nrs 59 en 61, anno 2017.

Nrs 59 en 61 vormden oorspronkelijk het bijgebouw van nr 57 en werd in 1961 in twee woningen onderverdeeld. Er werden eenvoudige, rechthoekige venster- en -deuropeningen in de blinde gevel geplaatst. De voormalige bijgebouwen werden opgetrokken in **rode baksteen** met sierelementen in **zwarte baksteen**. De vensters op de benedenverdieping waren voorzien van rolluiken. De voormalige lateien werden vervangen door stalen I-profielen. In de plint van nr 59 zit een kelderraam. Het dak wordt ondersteund door een houten ringbalk. De plaatsing van de ringbalk kan te maken hebben met het gewicht van het nieuwe dak. De houten poort zit onder een brede houten latei. Het schrijnwerk werd geplaatst bij de omvorming tot woningen.

Het pand is nog herkenbaar als voormalige schuur of opslagplaats met eenvoudig uitzicht met eertijds een blinde gevel met een **decoratieve fries** en **plint in gesinterde baksteen**. Het gebouw heeft een zadeldak met nieuw dak met rode stormpannen en met de nok parallel aan de straat. Aan de rechterkant bevindt zich de bewaarde rechthoekige , **onder een houten latei, poortdoorgang met stootblokken**. De **trekankers** zijn behouden en zichtbaar.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : De panden nrs 59 en 61 lijken leeg te staan en vertonen sporen van gebrekkig onderhoud. De voorgevel wordt gestut met houten liggers (mogelijk door het gewicht van het nieuwe dak). Het dak werd vernieuwd.

3.2.7. Voormalige gemeentehuis en achterliggend schoolgebouw Grote Baan nr 55

Figuur 48 : huidige zicht nr. 55, anno 2017.

Figuur 49 : postkaart begin 20ste eeuw.

Voormalig gemeentehuis van Wespelaar naar een ontwerp van **Louis Van Arenbergh**¹¹ van 1872. Deze architect bezat een rijke robuuste neoclassicistische vormtaal, die bijzonder evenwichtig en goed

¹¹ Als provinciaal architect bouwde Van Arenbergh heel wat andere openbare gebouwen zoals in 1866 de rijkswachtkazerne in Leuven en drie andere gemeentehuizen nl. in Erps-Kwerps, in Kortenberg en in Keerbergen¹¹.

bewaard is gebleven in Wespelaar. Wel verdwenen de smeedijzeren poorten aan weerszijden van het pand en de afscheidingsmuur aan de straatzijde. De steektrap werd vervangen door een bordestrap. Ook de aanvankelijk dubbele voordeur met bovenlicht werd vervangen, waarschijnlijk ook het schrijnwerk van de vensters maar vermoedelijk naar oorspronkelijk model. De vensters van het gelijkvloers, vooral de grote raampartijen in het linkergedeelte, lijken nog origineel te zijn.

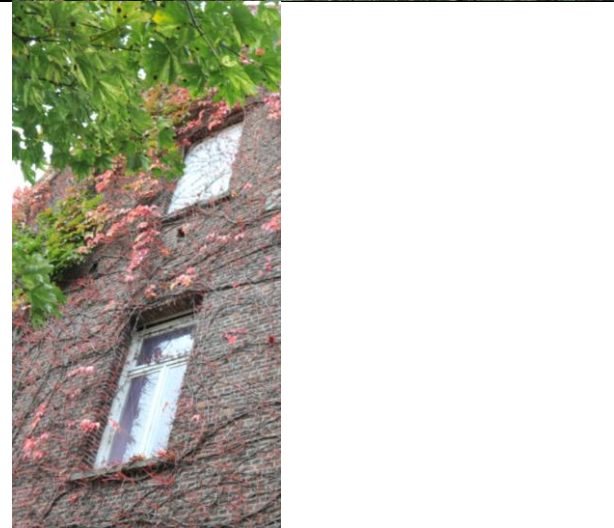
Het betreft een vrijstaand onderkelderd breedhuis, opgetrokken uit baksteen, van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met kunstleien met een nok parallel aan de straat. De muren zijn in baksteen in kruisverband. De plint van de voorgevel bestaat uit zwart gesinterde baksteen. De voorgevel heeft een gewijzigde trap. De **neoclassicistisch uitgewerkte lijstgevel** wordt gemarkeerd door een **middenrisaliet** dat uitloopt op een gebogen pseudo-fronton dat onderbroken wordt door het **Heilig Hartbeeld van 1918**. Onder het beeld bevindt zich een plaat met een (grotendeels onleesbare) tekst met vermelding "1918". Voor de plaatsing van het beeld werd het fronton aangepast. De middentravee is voorzien van een bordes met aan weerszijden een steektrap en een bakstenen balustrade die de voormalige eenvoudige hardstenen steektrap vervangt. Aan de rechterzijde van het gebouw werd een erkervormige uitbouw gerealiseerd. Het gelijkvloers wordt horizontaal sterk geaccentueerd door het gebruik van bakstenen muurbanden die uitwaaien boven de rondbogige muuropeningen die gevat zijn in dito spaarvelden. De bovenverdieping wordt geritmeerd door **geblokte lisenen**, waartussen steekboogvormige spaarvelden met dito vensters op doorgetrokken hardstenen lekdrempels zitten. Verder sober uitgewerkte zij- en achtergevels met rechthoekige of steekbogige muuropeningen, die ten dele zijn aangepast. Het schrijnwerk van de vensters werd deels vervangen naar oorspronkelijk model.

Op de Villaretkaart (1745-1748) (zie figuur 4) stond op dit perceel reeds bebouwing, nl. het huis Sint-job dat eigendom was van de kerkfabriek¹². In het kadaster van 1835 staat de woning bekend als gemeentehuis. Het gemeentehuis huisde dus eerst in een gewoon pand. Dit pand werd in 1871 afgebroken. In 1872 vermeldt het kadaster een nieuwbouw met een klein bijgebouw ten oosten en een achterliggende gemeenteschool. In 1952 werd deze gemeenteschool aanzienlijk uitgebreid. Het gemeentehuis was tot in 1976 in gebruik. Nadien huisden er andere instanties.

Het gemeentehuis combineerde drie functies : het lokaal links aan de straatzijde was tot in 1933 een klaslokaal, daarboven bevond zich de vergaderzaal, dat tevens dienst deed als bureau van de gemeentesecretaris. Het interieur was eerder sober uitgewerkt door geldgebrek (iets voordien was ook de kerk al uitgebreid en de Grote Baan gekasseid met hulp van de kasteelheer). De rechterzijde van het gelijkvloers was de woning van het schoolhoofd met uitzicht op de speelplaats en de klaslokalen. Deze opdeling is nog steeds zichtbaar in het huidige interieur. De zijgebouwen omvatte in het ene gedeelte een wasplaats met haard en een toilet. Aan de andere zijde was een houtopslagplaats. Er stond verder een grote regenwaterciterne. De toiletblokken waren opgesteld in de hoek van de respectievelijk speelplaats.

Sommige oude vensters werden vervangen en gereconstrueerd op basis van de voorgaande of vervangen door nieuw schrijnwerk.

¹² Info uit het beschermingsdossier pag 20.

	Zijgevel rechts gelijkvloers ; erker geplaatst midden 20ste eeuw.
	Zijgevel rechts : eerste en twee verdieping, vensters geplaatst midden 20ste eeuw. Aanpassing vensteropening eerste verdiep van rondboog naar vlak profiel.
	Achterkant gevel : plaatsing vensters midden 20ste eeuw met ruitmotief in de beglazing, op de eerste verdieping aanpassing vensteropeningen van rondboog naar vlak profiel van de T-ramen. Onderaan rolluiken. Plaatsing velux in dakverdiep.

Zijgevel links : op het gelijkvloers en eerste verdiep nog historische vensters of naar historisch model, op de zolderverdieping is een houten zolderluik. Op het gelijkvloers werden verder twee kleine rechthoekige vensters geplaatst.

Voorgevel : op het gelijkvloers en eerste verdiep nog historische vensters en voordeur of naar historisch model.

Na de afbraak van het hoekgebouw naast de voormalige berging van de gemeenteschool werd er een afsluiting rond de schoolsite gebouwd met pijlers uit baksteenmetselwerk, al dan niet voorzien van een dekplaat. Door de aanleg van de El. Willemslaan in 1939 was er een verbinding naar de Grote Baan

toe en kwam er aan het gemeentehuis aan de linkerkzijde meer ruimte vrij door de afbraak van de woning ernaast.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : goed behoudens verborgen gebreken. Het best wordt de trap naar de voordeur hersteld naar oorspronkelijk model. Bij verbouwing dient het gebouw herkenbaar behouden te blijven als vrijstaand pand binnen de overwegend aaneengesloten bebouwing van de dorpskom.

Figuur 50: huidig zicht nr. 55, anno 2017.

De voormalige jongensschool staat achterin op het perceel. Het schoolgebouw van één bouwlaag hoog telt acht traveeën en stamt uit 1954. De gevel werd sterk gewijzigd door het aanbrengen van een egaliserende crépilaag, het vergroten van de glaspartijen in de rechtertraveeën en de vernieuwing van het schrijnwerk. Zadeldak met pannen. Het portaal laat nog een **rest van art deco-taal** zien maar dit geldt niet meer voor de rest van het gebouw. Op de speelplaats bevindt zich nog een bewaarde ijzeren paal onder het afdak.

Het volledige perceel is afgesloten met een lage muur in baksteen in kruisverband. Er zitten scheuren in het metselwerk en er zijn barsten in de blauwe hardsteen. Het voegwerk is verweerd en werd hervoegd met cementmortel. Sommige dekstenen in blauwe hardsteen zijn gebroken.

Huidige bouwfysische toestand van het pand : goed behoudens verborgen gebreken.

3.3. Toelichting over de panden met mindere erfgoedwaarde :

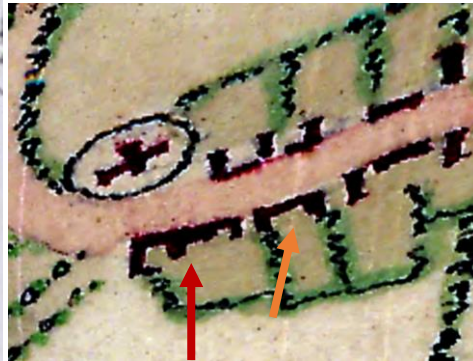
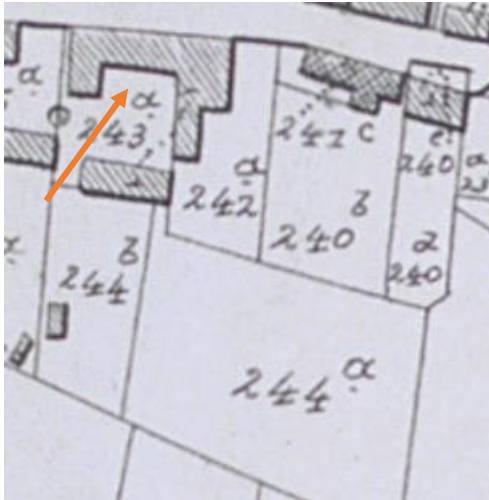
3.3.1. Voormalige hoeve De Roypoorte, Grote Baan nr 63.

Figuur 51: huidig zicht nr. 63

Op de Villaretkaart (figuur 52 en 53) staat het huidige toegangsgebouw van het arboretum aangeduid als een U-vormig complex met gesloten zijde aan de straatkant. Het lag ten oosten tegen de tuin van

Sint-job, eigendom van de kerk. Oudste vermelding in 1735. In 1777 omschreven als een stenen huis met stallen in leem¹³.

Figuur 52 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroerenderfgoed.be> Kadasterkaart Popp (ca 1860)

Figuur 53 : Geoportaal Onroerend Erfgoed, © Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroerenderfgoed.be> Villaretkaart (1745-1748) : oranje pijl is de Royppoorte, de rode pijl is hoeve "de sterre".

Op het bovenstaande plan (figuur 52 : oranje pijl) bestaat het pand uit : nr 242 als "tuin", nr 244 als "land" en nr 243 als L-vormig woonhuis met bijgebouw op rechthoekig grondplan. Naast de woning aan straatzijde is nog een bijgebouw op L-vormig plan. Dit laatste pand (de huidige nummers 59 en 61) wordt in 1884 samengevoegd met een nieuwe constructie op tuinperceel nr 242 en vormen de kern van de huidige nummers 57-61. In 1835 wordt het oorspronkelijke woonhuis, het huidige nr 63, gedeeltelijk herbouwd en uitgebreid en wordt het gebouw achterin verder op het perceel herbouwd. In 1973 wordt een nieuw bijgebouw opgericht.

Dit pand heeft doorheen de jaren verschillende bestemmingen gehad: van maalterij tot herberg met zaal "Het molenhof" en daarna een studiebureau. Het behoort sinds 2007 bij het arboretum. Het pand werd grondig gerenoveerd in 2009 en later. De woning werd verschillende malen verbouwd en gerestaureerd ; de achterliggende bijgebouwen werden afgebroken en vervangen door nieuwbouw. De recente ingrepen aan de gevel, het schrijnwerk en het dak tasten de gaafheid van het gebouw aan. Het historische gabarit en dito gevelindeling verwijzen nog naar wat er geweest is

Het hoofdvolume aan de straatzijde verwijst qua gabariet en gevelindeling nog steeds naar wat er is geweest , wat richtinggevend is voor het beheer in de toekomst. De luiken werden verwijderd en het schrijnwerk vervangen, op de oudere poort na.

Op de postkaart (zie in bijlage) was het pand begin 20ste eeuw een indrukwekkend witgeschilderd gebouw van zeven traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder zadeldak met links een poortdoorgang , twee venstertraveeën en een voordeur in de vierde travee. De twee uiterst rechtse traveeën hadden hoger geplaatste vensteropeningen boven de keldergaten, wat wijst op de aanwezigheid van een opkamer. Dit pand werd grondig gerenoveerd in 2009 als men de toenmalige opnames van streetview (zie in bijlage) bekijkt. Zo verdween waarschijnlijk de opkamer. Er werd toen ook een deel van de bijgebouwen van "De Sterre" afgebroken, nl. een deel van het huidige huisnummer 65, en vervangen door nieuwbouw met garage . Het pand is heden ten dage (2018) het toegangsgebouw van het Arboretum.

¹³ Casteels, R, 800 jaar domein de Spoelberch te Wespelaar , 1997, 167-168.

3.3.2. Frituur, Grote Baan zonder nr, naast voormalig gemeentehuis :

Figuur 54 :huidig zicht

Mag vervangen worden of verbouwd worden op voorwaarde dat de ingrepen zich inpassen in het dorpsgezicht.

3.4.Toelichting over de bestrating, de stoepen, de aanleg van het kerkplein en het kerkhof

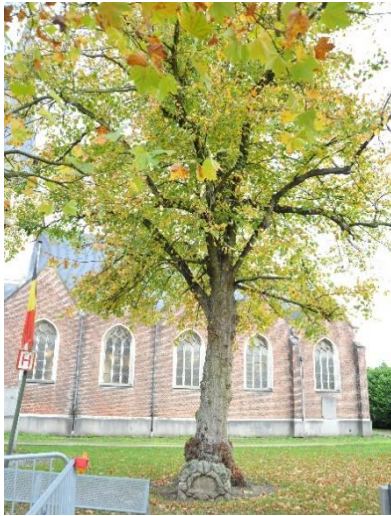
3.4.1.De dorpskern op zich

De bebouwing in de dorpskern refereert naar het **historische**¹⁴ bebouwingspatroon, de historische configuratie van het kasteeldorp is nog duidelijk herkenbaar. De **basisbebouwing** aan de Grote Baan wordt overwegend gekenmerkt door een opstand van **één tot twee en een halve bouwlaag** hoog, onder **zadeldak** met nok parallel met de straat, paramenten van **baksteen**, al dan niet voorzien van een **pleister- of kaleilaag**, **eenvoudige, rechthoekige muuropeningen**, soms **beluikt op de benedenverdieping en met hardstenen lateien en lekdrempels**. Kenmerkend is de vrij grote schaal en **repetitieve ritmering** van de panden in grotendeels aaneengesloten verband.

Door de nood naar meer mobiliteit werden betere verbindingswegen van en naar de dorpskern, de “plaetse”, aangelegd. Deze waren aanvankelijk onverhard waardoor ze in het na- en voorjaar moeilijk toegankelijk waren. Door de wegen te verzanden of steenslag te gebruiken, trachtte men dit op te lossen. Vanaf het midden van de 19de eeuw ging men geleidelijk over tot een algemene verharding van wegen met kasseien. De huidige bestrating bestaat uit cementtegels. De stoepen en boordstenen zijn in grijze cementtegels en de weg in rode cementtegels. De tegels werden in een verschillende structuur aangelegd.

¹⁴ Erfgoedkenmerken en -elementen worden in het vet aangeduid.

3.4.2. Eeuwfeestboom- Vrijheidsboom :

In 1930 werd op het kerkhof, ten zuiden van de parochiekerk, een eeuwfeestboom aangeplant. Het gaat om een Hollandse linde, met aan de voet van de stam een **fraaie, decoratief uitgewerkte gedenkplaat**, gevat in rotssteenwerk.

De 90-jarige eeuwfeestboom verkeert -anno 2018- in goede staat. Hij staat tussen de kerk en de Grote baan op het grasplein naast de kerk. Voor de boom staat er een bank, wat verder ligt het voetpad en een aantal parkeerplaatsen. Het zicht op deze boom wordt verstoord door de aanplanting van een boom uit de bomenrij langs het voetpad. Op termijn gaan de kruinen elkaar raken en verstoren. Ook de bank staat ietwat ongelukkig, het verstopt het zicht op de tekstplaat aan de wortels van de boom.

Figuur 55 : huidig zicht, anno 2017.

Figuur 56 : huidig zicht, anno 2017.

Huidige toestand : verkeert in goede gezondheidstoestand, de gedenkplaat is eveneens in goede staat.

3.4.3. Memorialsteen :

Dit herdenkingsteken-oorlogsmonument werd in 1956 opgericht en ligt ten westen van de vrijheidsboom. Het betreft een **memorialsteen** voor de militaire en burgerlijke slachtoffers van WO I en WO II. Het monument staat nog altijd op zijn oorspronkelijke plaats.

Het is een **rechtstaand, ruw uitgehouden blok natuursteen** met herdenkingsplaten voor de gesneuvelden van het 11de linieregiment uit 1914-1918 en de slachtoffers van de concentratiekampen uit WO II.

Figuur 57: huidig zicht, anno 2017.

De inkleding van het monument evolueerde. Aanvankelijk was het omringd door een afsluiting met ijzeren kettingen gevat tussen lage stenen pijlers.

3.4.4. Calvarie Westgevel, linkerzijde van het portaal

Figuur 58, anno 2017.

Links van het portaal van de kerk is een driedelige **calvarie als grafmonument** opgericht. De gedenkplaat is sterk verweerd, enkel de naam van de beeldhouwer A. Dol staat nog te lezen. Het zou zijn opgericht ter ere van pastoor Imbrechts in 1894.

3.4.5. Kerkplein

Figuur 59 en 60: huidig zicht, anno 2017.

De kerk is omrand met steenslagverharding en betontegels dat deels met mos is begroeid. Verder werd de ruimte rond de kerk ingegroend met een eenvoudig grasplein. Aan de Grote Baan werd een bomenrij aangeplant, de wortels beschadigen het voetpad.

Figuur 61 en 62: huidig zicht, anno 2017.

Tussen de herberg De Zwaan en het kerkplein, op de plaats van de voormalige kerkmuur waar er nog een restant van te zien is, is er een brede laurierhaag.

Figuur 63 en 64: huidig zicht, anno 2017.

Voor het kerkplein is een uitsparing van een voormalige boom te zien, de typologie is het zelfde als de memoriaalsteen.

Het plein voor de kerk is nu georiënteerd naar de Nieuwstraat toe.

3.4.6. Kerkhof

Het kerkhof werd geruimd , enkel de grafplaten in de muur van het koorgedeelte verwijzen nog naar de voormalige begraafplaats. Het kerkhof is nu een grasveld rond de kerk.

4. BESCHRIJVING van de ERFGOEDWAARDEN

Uit het besluit :

“Art. 2. § 1. Het dorpsgezicht heeft de volgende erfgoedwaarden:

1. historische waarde;
2. architecturale waarde;
3. stedenbouwkundige waarde.”

4.1. Historische waarde

*“De bebouwing in de dorpskern refereert naar het **historische bebouwingspatroon** : de basisbebouwing wordt overwegend gekenmerkt door een opstand van één tot twee en een halve bouwlaag hoog , onder zadeldak met nok parallel met de straat, paramenten van baksteen, al dan niet voorzien van een pleister- of kaleilaag, eenvoudige, rechthoekige muuropeningen, vaak beluikt op de benedenverdieping en met hardstenen lateien en lekdrempels. Kenmerkend is de repetitieve ritmering van de panden in grotendeels aaneengesloten verband. Binnen de dorpskern heeft de parochiekerk van Sint-Hubertus en Sint-Lucia (Grote Baan) een beeldbepalende rol. De onbebouwde ruimte die haar omringt verwijst naar de historische open ruimte in het dorpscentrum.”¹⁵*

*“de ontwikkeling¹⁶ van het kasteeldorp Wespelaar rond- het allodiale goed Overbeke met bijbehorende burchtkerk, de parochiekerk Sint-Hubertus en Sint-Lucia, beide minstens opklimmend tot de 13de eeuw. De **historische configuratie** van dit kasteeldorp is tot op heden nog duidelijk herkenbaar. Het kasteeldomein met de lange bakstenen muur en het pittoreske poortgebouw uit 1924 en de parochiekerk met gotische en neogotische bouwfasen op de voormalige kerkhofsites zijn nog steeds centraal gelegen tegenover elkaar. De overige bebouwing in de dorpskern heeft zich op een herkenbare manier ontwikkeld uit de kenmerkende componenten, die al eeuwenlang in het dorp aanwezig zijn en werd beperkt aangevuld met enkele elementen die getuigen van de dorpssevolutie in de 19de en 20ste eeuw, wat zorgt voor een **historische gelaagdheid** in het dorpsbeeld. Aan de 'plaetse', het dorpsplein, ligt het huis De Wildeman, dat als voormalige meierij en afspanning minstens sinds de 18de eeuw een centrale plaats innam in het dorpsleven. Ten oosten van het poortgebouw van het kasteeldomein ligt het woonhuis van de eerste grootschalige pachthoeve van het kasteel, De Sterre. De meisjesschool, naast huis De Wildeman, bekostigd door de pastoor, is een typerende getuige van dorpsontwikkeling in de vroege 20ste eeuw. In de zuidelijke gevelwand langs de Grote Baan, ten oosten van de Sterre, is ook de tweede pachthoeve van het kasteel, de Roypoorte, nog goed herkenbaar als markant, bepleisterd volume van zeven traveeën breed. Daarnaast bevindt zich een neoclassicistisch burgerhuis met eenvoudig bijgebouw, dat teruggaat tot in het derde kwart van de 19de eeuw en getuigt van de dorpssevolutie in deze periode. Het qua exterieur gaaf bewaarde gemeentehuis naar ontwerp van provinciaal architect Louis Van Arenbergh uit 1872 illustreert de bestuurlijke ontwikkeling van het dorp in de 19de eeuw”.*

De onderlinge samenhang van het dorp is een historisch gegroeid geheel dat zich ontwikkeld heeft rond het ruimtelijk en visueel dominerende kasteeldomein en de kerk. Deze historisch duidelijk configuratie blijft herkenbaar rond het kerkplein en bezit nog steeds een open en landelijk karakter, met de pachthoeve “de Sterre”, de kasteelsite met de kasteelmuur en het poortgebouw, de kerk en hoeve “De Wildeman”.

¹⁵ <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14410/bestanden/17221>

¹⁶ <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14410/bestanden/17221>

De historische waarde komt tot uiting in de panden rond de dorpskom die uit oudere panden zijn opgebouwd in combinatie met de resterende , historische open ruimte.

Het historisch groene karakter van de dorpskern is gedeeltelijk bewaard gebleven. De ruimte rond de kerk werd meer open door het ruimen van het kerkhof en het ontwikkelen van een grasveld. Dit effect wordt nog versterkt door het recente rooien van de twee aanpalende percelen in de Nieuwstraat, die echter geen deel uitmaken van het beheersplan maar historisch wel deel uitmaken van deze ruimte.

De voormalige meisjesschool in de Nieuwstraat getuigt van de verdere modernisering van het dorpsleven.

Vanaf het interbellum nam de onderlinge betrokkenheid tussen de kasteelsite en het dorp echter af. De kerk behield haar dominerende aanwezigheid en de open ruimte rond de kerk behield zijn historisch en landelijk karakter.

4.2. Architecturale waarde

*“Overwegende dat de dorpskern van Wespelaar als dorpsgezicht architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd: De basisbebouwing van de dorpskern van Wespelaar getuigt van de typische ontwikkeling van **dorpsbebouwing** in het laatste kwart van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. De dorpskern bleef tot op de dag van vandaag **grotendeels gespaard** van schaalvergroten ingrepen en nieuwbouw, wat **uitzonderlijk** genoemd kan worden. Belangrijk zijn het gabarit en de schaal, het materiaalgebruik, de overwegend sobere architecturale vormtaal en de repetitieve ritmering van de uiteenlopende panden, die refereren naar de **traditionele dorpsarchitectuur**. De nummers **57 en 65-69** aan de Grote Baan kunnen hier als voorbeelden genoemd worden. Enkele **beeldbepalende** panden zijn geconcentreerd rond het kruispunt van de Grote Baan en de Nieuwstraat: het verzorgd uitgewerkte **poortgebouw** van het kasteeldomein uit 1924 in **regionalistische stijl**, de sobere **parochiekerk** Sint-Hubertus en Sint-Lucia (15de en 19de eeuw) met **gotische en neogotische** stijkenmerken, het **hoekhuis De Wildeman** met **traditionele vormgeving** en verschillende natuursteensoorten en talrijke bouwsporen, die een lange geschiedenis verraden en tot slot het tot statig, **classicistisch** burgerhuis geëvolueerde woonhuis van de pachthoeve **De Sterre**. De beeldbepalende **meisjesschool**, met haar eenvoudige en verzorgde, **neotraditioneel** getinte uitwerking is in deze zone een goed geïntegreerde toevoeging uit 1905.*

*Een laatste opmerkelijk pand binnen de dorpskern is het **gemeentehuis** uit 1872 naar ontwerp van **provinciaal architect Louis Van Arenbergh**. Dit bleef qua exterieur herkenbaar bewaard. Het gemeentehuis is een representatieve getuige van het werk van deze opmerkelijke bouwmeester, van wie alle tot dusver geïdentificeerde gebouwen getuigen van zijn gedreven vakmanschap. Louis Van Arenbergh is de tweede telg van het Leuvense architectengeslacht Van Arenbergh, gevormd door Alexander (1799-1877), diens zoon Louis (1834-1888) en kleinzoon Augustin (1870-1937). Louis, die door zijn vader werd opgeleid, werkte eerst met hem samen en volgde hem nadien op als provinciaal architect van het arrondissement Leuven (1865 tot 1888) en als leraar bouwkunde aan de academie van Leuven (1864 tot 1866). Hij was eveneens gevestigd in deze stad. Het gemeentehuis van Wespelaar behoort tot de groep van gemeentehuizen naar zijn ontwerp, die zich onderscheidt door een bijzonder kwalitatieve uitwerking en een **rijke en robuuste neoclassicistische architecturale vormtaal**, uitgewerkt in baksteen”.*

Ondanks de agrarische achtergrond is de architectuur niet armzalig: de bebouwing aan weerszijden van de Grote Baan vanaf de voormalige herberg “de Zwaan” tot aan het voormalig gemeentehuis bestaat uit overwegend brede panden van één tot tweeënhalve bouwlaag. De voormalige agrarische bijgebouwen werden verbouwd tot woning of garage.

De gevels vertonen eenvoudige rechthoekige muuropeningen (vaak beluikt op de benedenverdieping en met hardstenen lateien en lekdorpels) onder een zadeldak met nok parallel met de straat. Gekaleide en bepleisterde gevels voeren de boventoon. De omvang van de panden , met hun eenvoudige en repetitieve ritmering, in combinatie met de brede Grote Baan in betonklinkers, geven aan het geheel een statig uitzicht. De Roypoort, Grote Baan nr 63, is nog duidelijk herkenbaar als eertijds belangrijk complex. Het was eertijds de tweede hoeve van het kasteel en is nog herkenbaar als markant, bepleisterd volume van zeven traveeën breed. Ten oosten ervan, Grote Baan nr 57, staat een neoclassicistisch burgerhuis met een eenvoudig bijgebouw dat teruggaat tot het derde kwart van de 19de eeuw.

4.3. Stedenbouwkundige waarde

*“Overwegende¹⁷ dat de dorpskern van Wespelaar als dorpsgezicht stedenbouwkundige waarde bezit die als volgt wordt” gemotiveerd : de kern van het kasteeldorp Wespelaar wordt nog steeds bepaald door het ruimtelijk en visueel dominerende **kasteeldomein met de lange bakstenen muur** en het pittoreske **poortgebouw** uit 1924 en de **parochiekerk** met gotische en neogotische bouwfasen op de voormalige kerkhofsite die centraal tegenover elkaar gelegen zijn. De kern van dit kasteeldorp behoudt, dankzij de dominerende aanwezigheid van het kasteeldomein zijn historische, landelijke karakter. De bebouwing in de dorpskern refereert naar het **historische bebouwingspatroon**. De basisbebouwing (bijvoorbeeld de nummers 57 en 65-69 aan de Grote Baan) wordt overwegend gekenmerkt door een opstand van één tot twee en een halve bouwlaag hoog, onder zadeldak met nok parallel met de straat, paramenten van baksteen, al dan niet voorzien van een pleister- of kaleilaag, eenvoudige, rechthoekige muuropeningen, vaak beluikt op de benedenverdieping en met hardstenen lateien en lekdrempels. Kenmerkend is de vrij grote schaal en repetitieve ritmering van de panden in grotendeels aaneengesloten verband”.*

In de dorpskern liggen nog steeds een aantal beeldbepalende panden. De architecturale waarde ligt vooral in de volumes, het gabarit en de indeling van de basisbebouwing in de dorpskom aangevuld met een aantal markante gebouwen, waaronder het gemeentehuis. De ruimtelijke structuur, de ritmerende elementen en het gabarit geven het dorp zijn eigenheid.

¹⁷ <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14410/bestanden/17221>

5. Onderbouwde VISIE op het TOEKOMSTIG BEHEER

De visie voor het beheer van de dorpskern van Wespelaar is **behoud** van de erfgoedwaarden, indien mogelijk **herwaardering** van de erfgoedwaarden, en dit in combinatie met het **gepast gebruik** of herbruik van de gebouwen en erfgoedelementen.

De eerste beheerdoelstelling voor het dorpsgezicht 'De dorpskern van Wespelaar' is het **behoud van typologie, volumewerking, bouwhoogte, gevelindeling, materiaalgebruik, detaillering en architecturale vormtaal van de bebouwing** van de dorpskern binnen de beschermde perimeter, vermits deze wezenlijke eigenschappen van de bebouwing van het dorpsgezicht de **basis** vormen voor de **historische, architecturale en stedenbouwkundige** waarde. Dit is met name het geval voor volgende panden en constructies, waarvan de te behouden erfgoedkenmerken- en elementen in hoofdstuk 3 van dit beheersplan werden beschreven.

- parochiekerk van Sint-Hubertus en Sint-Lucia, Grote Baan;
- de muur en het poortgebouw van het kasteeldomein de Spoelberch , Grote Baan zonder nummer en Grote Baan 75;
- huis De Wildeman, Grote Baan 44;
- meisjesschool, Nieuwstraat 1-3;
- De Sterre met bijgebouwen, Grote Baan 65-73;
- neoclassicistische burgerhuis met bijgebouw, Grote Baan 57-61;
- gemeentehuis van Wespelaar, Grote Baan 55.

Deze beheerdoelstelling staat in functie van het behoud van de erfgoedwaarden.

Dit is enerzijds het passief **behoud van de erfgoedwaarde** nl. het beschermen tegen beschadiging, vernieling en verwaarlozing en het uitvoeren van preventief nazicht en onderhoud.

“De zakelijk rechthouder en de gebruiker van het beschermde dorpsgezicht zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door: 1. het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water; 2. de toestand van het goed regelmatig te controleren; 3. regulier onderhoud uit te oefenen; 4. onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.”

Anderzijds moet het materiële, bouwkundige erfgoed vakkundig onderhouden, consoliderend behouden, en gerestaureerd worden. Dit is het actiefbehoudsbeginsel. Een actief behoud en een regelmatig en aangepast onderhoud zorgt dat de erfgoedwaarden en -elementen worden bewaard. Behoud gaat hier voor vernieuwing. Ingrepen dienen de erfgoedwaarden te respecteren en te ondersteunen, ze dienen een meerwaarde te vormen op basis van de erfgoedwaarden, de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen die aan de basis lagen voor de bescherming, vermeld in hoofdstuk 3 van dit beheersplan.

Binnen de perimeter van het dorpsgezicht dienen de openheid van het dorpsplein met kerk en kasteelpark als dominerende, visuele elementen en de duidelijke zichtrelatie tussen beiden herkenbaar en leesbaar behouden te blijven, vermits deze de basis vormen voor de stedenbouwkundige waarde.

Het gemeentehuis van Wespelaar (Grote Baan 55) dient herkenbaar behouden te blijven als vrijstaand pand binnen de overwegend aaneengesloten bebouwing van de dorpskom.

Een tweede beheersdoelstelling is herwaardering van het dorpsgezicht ‘de dorpskern van Wespelaar’. Hiervoor kunnen volgende ingrepen of aanpassingen de gemotiveerde erfgoedwaarden

ondersteunen of versterken. Het is aanbevolen om deze ingrepen en aanpassingen uit te voeren als de gelegenheid zich voordoet:

- indien vervanging van het huidige schrijnwerk in de toekomst nodig is, te opteren voor schrijnwerk naar oorspronkelijk of historisch model;
- indien vervanging van de huidige dakbedekking in de toekomst nodig is, te opteren voor dakbedekking naar oorspronkelijk of historisch voorbeeld;
- het opnieuw aanbrengen van pleister- of kaleilagen;
- het opnieuw aanbrengen van houten vensterluiken naar oorspronkelijk of historisch model;
- het herstellen van de oorspronkelijke gevelindeling;
- keuze voor een heraanleg van de dorpskern passend bij het historische beeld;
- bij het gemeentehuis van Wespelaar, Grote Baan 55: herstellen van de trap naar de voordeur naar oorspronkelijk model.

Voor de panden die minder erfgoedwaarde hebben (met name de frituur naast het gemeentehuis) zijn vervanging en verbouwingen mogelijk op voorwaarde dat de ingrepen zich architecturaal en stedenbouwkundig inpassen in het dorpsgezicht.

Voor de hoeve De Roypoorte (Grote Baan 63), verwijst het hoofdvolume aan straatzijde qua gabarit en gevelindeling nog steeds naar wat er geweest is, wat richtinggevend is voor het toekomstige beheer. De nieuw opgerichte technische gebouwen achteraan op het perceel kunnen verbouwd of afgebroken worden, op voorwaarde dat de ingrepen zich inpassen in het dorpsgezicht.

Wanneer bepaalde bouwkundige elementen in de loop der tijd deels of volledig verdwenen zijn, kunnen deze, indien wenselijk, opnieuw worden geplaatst. Enkel aan de hand van voldoende gedetailleerd historisch bronmateriaal kan een reconstructie plaatsvinden. Wanneer nieuwe bouwkundige elementen worden ingepast, dient voorafgaand een gedetailleerd ontwerpdocument opgemaakt te worden voordat ze kunnen ingeplant worden op de locatie van verdwenen elementen (zoals de verdwenen en/of aangepaste kroonlijsten, schrijnwerk,...). De opmaak van een nieuw ontwerp dient met respect voor de aanwezige erfgoedwaarden te gebeuren. Afhankelijk van de aard van de constructie zal er gekozen worden voor instandhouding, restauratie, reconstructie of eventueel verwijderen van bepaalde onderdelen.

Ingrepen en aanpassingen dienen te worden uitgevoerd als de gelegenheid zich voordoet. De punten worden hieronder verder uitgewerkt

De derde beheersdoelstelling is het gepast gebruik/herbruik/herbestemming van de gebouwen van de dorpskern. Waar nodig wordt modern comfort ingebracht en een verbetering van de energetische prestaties gedaan met behoud van de erfgoedwaarden. Om deze ingrepen te verzoenen met de erfgoedwaarden zijn de afwegingskaders van het agentschap Onroerend erfgoed richtinggevend (historisch schrijnwerk, dakisolatie,...).

Binnen deze dorpskern bevinden zich enkele **elementen** die geen economisch nut hebben of **als ZEN-erfgoed kunnen erkend worden**.

“ZEN-erfgoed¹⁸ staat voor beschermd erfgoed Zonder Economisch Nut. Dat wil zeggen dat de eigenaar of de beheerder geen opbrengst of nut heeft bij het gebruik en beheer ervan. ZEN-erfgoed wordt formeel erkend in een beheersplan.”

Eeuwfeestboom en herdenkingsplaat

De Hollandse linde uit 1930 heeft aan de voet van zijn stam een decoratief uitgewerkte gedenkplaat, gevat in rotssteenwerk. De solitaire boom verkeert in goede staat. Het zicht op deze boom wordt verstoord door de aanplanting van een boom uit de bomenrij langs het voetpad. Op termijn gaan de

¹⁸ <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/premies/erfgoedpremie/>

kruinen elkaar raken en verstoren. Ook de bank staat ietwat ongelukkig , het verstopt het zicht op de tekstplaat aan de wortels van de boom.

Calvarie op sokkel

Kruisbeeld op sokkel (onderdeel van calvarie) aan de westgevel van de kerk. Een driedelige calvarie opgericht als grafmonument. De gedenkplaat is sterk verweerd, enkel de naam van de beeldhouwer A. Dol staat nog te lezen. Het zou zijn opgericht ter ere van pastoor Imbrechts in 1894.

6. OPSOMMING VAN DE MAATREGELEN

De hierna volgende opeenvolging van de werkzaamheden is een voorstel dat niet bindend is en dat dient aangepast te worden volgens de evolutie van de noden, de prioriteiten en de financiële mogelijkheden tijdens de volgende 20 jaar.

6.1. Instandhoudingswerken

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating ¹⁹
Onderzoek			
Het bouw-, kleur-, materiaal-technisch, stabiliteits-technisch onderzoek, noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer of herwaardering van het erfgoed, en buiten de gebruikelijke opdracht van de ontwerper.	x		
Voorafgaand onderzoek naar de kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen.	x		
Bestemmings- en herbestemmingsonderzoek.	x		
Metingen tijdens de werken, noodzakelijk om de werken uit te voeren (indien noodzakelijk voor het behoud/herstel van erfgoedwaarden)	x		
Exterieur			
1. Daken			
Regelmatige controle van de dakbedekking en desgevallend vervangen van gebroken leien en pannen		jaarlijks	x
Controle regenwaterafvoer		jaarlijks	x
Onderhoud van de dakgoten		jaarlijks	x
Herstel van plaatselijke lekken		Indien noodzakelijk	
Herstel van daken	x		
Onderhoud en schilderen van het schrijnwerk in authentieke kleur en met dezelfde soort verf		Vijfjaarlijks	x
Onderhoud van de regenwaterafvoeren		jaarlijks	x
Herstel van het houtwerk tegen houtborende insecten en zwammen		eenmalig	
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating ²⁰
Regelmatige controle en nazicht van bliksemafleidingsinstallatie van de kerk		jaarlijks	x
Regelmatige controle van de ladder en klimhaken op de daken		x	x
Herstel van erfgoedelementen	x		
2. Buitengevels			

¹⁹ Voor regulier onderhoud is geen toelating nodig.

²⁰ Voor regulier onderhoud is geen toelating nodig.

Regelmatig nazicht en plaatselijk herstel van het baksteen- en natuursteenmetselwerk van de gevels		jaarlijks	
Herstel van voegwerk met gepaste voegmortel.		x	
Herstel bestaande erfgoedelementen. Gevelreiniging, steenversterkende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is	x		
De noodzakelijke funderings- of stabiliteitsversterking mits noodzaak aangetoond.	x		
3. Schrijnwerk en beglazing			
Onderhoud en kleine herstellingen van schrijnwerk (schilderwerk, plaatselijk herstel van ramen en deuren, ...). Vervangen van schrijnwerk naar historisch schrijnwerk.		vijfjaarlijks	
Herstel historisch schrijnwerk.	x		
4. Buitenaanleg			
Heraanleggen verzakte keien, tegels of stenen. Herstelling van verzakte bestrating.	x		x
Vervangen beschadigde bestrating (originele materialen toe te passen)	x		x
Bestrijding mosgroei en ander onkruid ²¹		maandelijks	x
Onderzoek door boomdeskundige	x		
Beheersmaatregelen na onderzoek door boomdeskundige	x		

6.2. Restauratie- en onderhoudswerken :

6.2.1. Baksteen

De hoofdgebouwen in het dorpsgezicht werden bepleisterd of gekaleid. De voormalige bijgebouwen werden opgetrokken in rode baksteen al dan niet met sierelementen in zwarte baksteen. De bakstenen zijn vervuild maar nog in een houdbare staat. Het reinigen van baksteen is enkel toegestaan indien de vervuiling schade toebrengt aan het metselwerk. Bij het reinigen van de gevel verliest de gevel nl. zijn patina en eventuele sporen van historische afwerkingslagen.

6.2.2. Voegwerk

Bij het verwijderen van slecht en verweerd voegwerk mag geen schade worden toegebracht aan de baksteen. Bij voorkeur worden slecht zittende voegen manueel uitgekrabd. Indien gebruik wordt gemaakt van een slijpschijf, dan kan enkel in het midden van de horizontale voegen een inkeping gemaakt. Het uithalen van stootvoegen met een schijf leidt stevast tot beschadiging van de onder- en bovenliggende baksteenlaag. De te gebruiken mortel dient een kalkmortel of een bastaardmortel (kalkcement) te zijn, die qua kleur en textuur en ook qua voegtechniek zoveel mogelijk aansluit aan de originele voegmortel. Het gebruik van harde cementmortel is af te raden.

6.2.3. Schrijnwerk

Het schrijnwerk (ramen, deuren, luiken, kroonlijsten en dakkapellen) vormt een essentieel visueel onderdeel van de gevel. De meeste panden waren voorzien van luiken, zeker op de gelijkvloerse

²¹ De volledige markt wordt bestreden tegen mosgroei en ander onkruid op een wijze die de materialen niet aantast en voldoet aan de ecologische regelgeving.

verdieping. Ze benadrukten de eenheid van het dorpszicht, samen met de dakbekleding en de gevelindeling. Luiken mogen opnieuw worden aangebracht naar oorspronkelijk of historisch model. Aan de luiken kunnen, om indringend vocht op de kopse kanten te voorkomen, loodslabben worden aangebracht.

Indien authentiek schrijnwerk wordt vervangen, opteert men het best voor schrijnwerk naar oorspronkelijk of historisch model met dezelfde verdeling, profilering en secties. Deze uitvoering gebeurt het best in geschilderd hout. Voordien meet men best de precieze afmetingen op van het bestaande schrijnwerk. Voor de dichting van de naad tussen het muurwerk en het kozijn is het gebruik van een kalkmortel aangewezen. Hierdoor blijft de dampdoorlatendheid gegarandeerd. Indien echter gegevens ontbreken over het authentiek uitzicht, baseert men zich best op het raamtype dat het meest aangewezen is voor het authentieke karakter van het dorpsgezicht te herstellen.

Heel wat panden hebben een paneeldeur. De deur is opgebouwd uit een raamwerk van stijlen (verticale planken) en regels (horizontale planken), waarin panelen zijn gevat. De deuren bevatten een bovenlicht en zijn beveiligd met smeedijzeren traliewerk.

Meestal werd voor houten schrijnwerk een matte olieverf aangewend, bijna altijd wit. Dit witgeverfd schrijnwerk nam nl. minder warmte op, waardoor de werking van het hout beperkt bleef en zowel het hout als de verflaag beter behouden bleef. Bovendien geleidt wit schrijnwerk beter het invallende licht.

Het schrijnwerk van de vensters was meestal wit geschilderd en dit was ook het geval voor de *gootlijsten*. Deuren en luiken toonden een grotere variatie. Hier kwamen ook donkere kleuren voor. Deze oudere kleurlagen zitten meestal onder de huidige verflaag en kunnen via een eenvoudig kleuronderzoek worden achterhaald en gereconstrueerd. Veel voorkomende kleuren waren groen en blauw.

De meest voorkomende oorzaak van houtaantasting is vocht, waardoor schimmelvorming ontstaat. Goed onderhoud zoals regelmatig herschilderen en het verwijderen van vervuiling is een must. Zelfs een goed verfsysteem heeft maar een beperkte levensduur van 5 à 7 jaar.

De meest voorkomende dorpel bestaat uit een arduinen plaat.

6.2.4. Hekwerk

Het behoud, herstel en herwaardering van het historische ijzeren hekwerk is belangrijk. Het vormde voordien een wezenlijk onderdeel van de dorpskern zoals de poort van de verdwenen kerkhofmuur en de verdwenen zijpoorten van het gemeentehuis. De trapeuning van Grote Baan nr 71 is er nog en er is nog traliewerk aan een aantal panden. Dit hekwerk werd regelmatig hersteld en bijgewerkt. Voor het onderhoud, herstel en reconstructie kan de volgende werkwijze gehanteerd: een bouwfysisch nazicht en opmeting van de constructie en nadien een eventuele recuperatie van de originele bouwonderdelen en versiering. Vervolgens een consolidatie door zand- en staalstraling gevolgd door metallisatie en roestwerende behandeling. Nadien voorziet men een regelmatige behandeling met roestwerende verf.

6.2.5. Afwatering

De huizen zijn/waren aan de straatgevel afgewerkt met een houten geprofileerde kroonlijsten en rusten op een reeks kleine modillions (consoles of klossen). Ze maken deel uit van de gevelversieringen en blijven het best behouden. Deze vragen een geregeld onderhoud. De goten zijn in het algemeen in goede staat.

6.2.6. Dorpsplein

De bestaande en duidelijk herkenbare configuratie van de dorpskern met inbegrip van de kasteelmuur en het poortgebouw bezit een historische waarde. De doelstelling is om deze eenheid zo veel mogelijk

te bewaren en bij heraanleg van de dorpskern het historische beeld te behouden. Binnen de perimeter van het dorpsgezicht dient de openheid van het dorpsplein met kerk en kasteelpark als dominerende, visuele elementen en de duidelijke zichtrelatie tussen beiden herkenbaar en leesbaar behouden te blijven, vermits deze de basis vormen voor de stedenbouwkundige waarde.

Het onderhoud van wegen en verhardingen omvatten het behoud, het herstel en een aangepast beheer. Een mogelijke herinrichting van de verdwenen paden rond de kerk, gebaseerd op historisch kaartmateriaal, is mogelijk. Ook bij de heraanleg van paden en/of wegen wordt het best teruggegrepen naar de historisch voorkomende materialen en naar een maximale samenhang tussen de verschillende materialen en structuren.

6.2.7 Grote Baan

Het voormalige gemeentehuis dient herkenbaar te blijven als vrijstaand gebouw binnen de overwegend aaneengesloten bebouwing van de dorpskom aan de Grote Baan.

De bestrating bevindt zich in goede staat. Waar nodig, kunnen verzakte of losgekomen tegels of stenen uitgehaald en herlegd worden. Beschadigde bestrating kan vervangen worden door dezelfde bestratingsmaterialen toe te passen. Voor de inrichting dient het gave karakter best behouden te blijven. De hoeveelheid wegwijzers en straatmeubilair wordt bij voorkeur ook beperkt.

6.2.8. Herinrichting zone rond kerkhof

Voor het optimaliseren en opwaarderen van het voormalige kerkhof tot groenzone is er een integrale aanpak van de omgeving rond de kerk nodig. De toegankelijkheid en de groene inrichting van de publieke ruimte dient rekening te houden met de aanwezige erfgoedwaarden van het dorpsgezicht. Verder wordt er het best gestreefd naar een eenheid in de materialisatie en vormgeving van meubilair, zodat alle afzonderlijke delen een harmonieuze uniformiteit verkrijgen en het totaalbeeld niet verstoord wordt. Deze vormtaal kan zich uiten in zitbanken, vuilnisbakken, uithangborden, wegbewijzing...

6.2.9. Eeuwfeestboom en herdenkingsplaat

De Hollandse linde uit 1930 heeft aan de voet van zijn stam een decoratief uitgewerkte gedenkplaat, gevat in rotssteenwerk. De solitaire boom verkeert in goede staat. Het zicht op deze boom wordt verstoord door de aanplanting van een boom uit de bomenrij langs het voetpad. Op termijn gaan de kruinen elkaar raken en verstoren. Ook de bank staat ietwat ongelukkig, het verstopt het zicht op de tekstplaat aan de wortels van de boom.

6.2.10. Memoriaalsteen

Dit herdenkingsteken-oorlogsmonument werd in 1956 opgericht. Het betreft een memorialsteen voor de militaire en burgerlijke slachtoffers van WO I en WO II. Het monument staat nog altijd op zijn oorspronkelijke plaats. Het oorspronkelijke omringende hekwerk, met ijzeren kettingen gevat tussen lage stenen pijlers, is verdwenen. Het is een rechtstaand, ruw uitgehouden blok natuursteen met herdenkingsplaten voor de gesneuvelden van het 11de linieregiment uit 1914-1918 en de slachtoffers van de concentratiekampen uit WO II. Dit herdenkingsteken-oorlogsmonument kan in zijn oorspronkelijke uitvoering worden hersteld.

6.2.11. Bomen en struiken

De bomen en struiken binnen de perimeter van het beheersplan zijn van belang voor de erfgoedwaarde. De bomen en struiken die ouder zijn dan 10 jaar mogen niet worden geveld of beschadigd zonder het verkrijgen van een toelating.

7. Manier en tijdstip van OPVOLGING EN EVALUATIE

De deelgemeente Wespelaar is lid van Monumentenwacht geweest voor de Sint-Luciakerk van 1997 tot 2003. In 1998 werd er een inspectie op de kerk uitgevoerd.

Best wordt dit lidmaatschap hernieuwd zodat de kerk tweejaarlijks kan worden geïnspecteerd²², het interieur en de kunstwerken vijfjaarlijks. Van deze inspectie kan de gemeente dan een digitaal exemplaar van de inspectierapporten overmaken aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Voor de andere panden in het dorpsgezicht geldt dat de 'beeldbepalende' gebouwen eveneens lid kunnen worden van Monumentenwacht. De eeuweestboom, het kasteelpark waar het toegangspaviljoen en de kasteelmuur toebehoren en het naastliggend woonhuis Grote Baan nr. 71, de parochiekerk Sint-Hubertus en Sint-Lucia, de dorpswoningen Grote Baan met nummers 44, 57, 63, en 71 en het voormalig gemeentehuis Grote Baan nr. 55 staan in de inventaris van het agentschap Onroerend Erfgoed en komen in aanmerking voor opname als lid van Monumentenwacht²³. Regelmatige controles van de bewaringstoestand van de panden, preventief onderhoud en het stimuleren van tijdige ingrepen maken grote herstellingen of restauraties overbodig.

Over de restauratiewerken en de werkzaamheden die het regulier onderhoud overstijgen, zal via de gemeente verslag uitgebracht worden aan het agentschap en dit uiterlijk 6 maanden na uitvoering van de werken. Het desbetreffend verslag dient te worden opgemaakt door de uitvoerder van de werkzaamheden. Indien de werken gebeuren onder leiding van een architect of studie bureau kan rapportering onder de vorm van werfverslagen en desgevallend een restauratierapport. Dit zal de aard van de werken beschrijven, de start- en einddatum van uitvoering vermelden en het resultaat van de werken visualiseren door middel van een fotoreportage.

Indien de werken toelatingsplichtig zijn, dient hiervoor een toelating bekomen te worden, voor aanvang der werken.

In het algemeen geldt dat dringende werken jaarlijks dienen te worden gerapporteerd en indien de panden in goede staat zijn, er een zesjaarlijks²⁴ verslag wordt doorgestuurd via de gemeente naar het agentschap.

²² Om de bewaringstoestand van een object te kennen, voert Monumentenwacht periodieke **inspecties** uit. Op basis daarvan maken de monumentenwachters een uitgebreid **rapport** op. Daarin worden – naast een beoordeling en de beschrijving van de vastgestelde schade – ook concrete **aanbevelingen** voor onderhoud, herstel en instandhouding geformuleerd. De aanbevelingen zijn gegroepeerd op basis van de **dringendheid**. Deze werkwijze geldt zowel voor het bouwkundig erfgoed en het interieur.

²³ Gebouwen en objecten die een echter “voortschrijdend verval en/of ernstige structurele problemen vertonen, en waar regelmatig onderhoud niet langer volstaat, dienen het voorwerp uit te maken van een aangepaste deskundige restauratie”. Zij kunnen niet opgenomen worden in het ledenbestand van Monumentenwacht.

²⁴ Vanaf 2019